

DE OORLOG, 20 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27822]

[Zondag 20 September 1914]

Inhoudsopgave 20 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27822]	1
DE OORLOG	2
Politiek Weekoverzicht.	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	5
De toestand in Noord-Frankrijk.	5
Een Duitsch officier over Leuven.	5
Op Zee.	6
Een Oostenrijksch schip gezonken.	6
Het zinken van de "Fisgard".	6
Van het Oostelijk oorlogstooneel.	7
De krijgsverrichtingen der Russen.	7
Uit het verre Oosten.	7
De actie van Japan.	7
FRANKRIJK.	7
Beschrijvingen van het slagveld.	7
ENGELAND.	9
Een rede van Lloyd George.	9
De oorlogstoebereidselen van Engeland.	9
Een gift van Jamaïca.	10
Bewijzen van vaderlandsliefde.	10
De prijzen der levensmiddelen.	10
In de Londensche haven.	10
De nijverheid in Canada.	10
Home Rule een voldongen feit.	10
DUITSCHLAND.	12
Duitschland en de vrede.	12
De stemming in den Elzas.	12
De zending en de oorlog.	12
Terugzending van Russische krijgsgevangenen.	12
OOSTENRIJK.	12
Persstemmen uit Weenen.	12
SCANDINAVIË.	13
De neutraliteit van Zweden.	13
TELEGRAMMEN.	13
Macedonische vluchtelingen.	13
BINNENLAND.	13
Onjuiste geruchten.	13
FRANKRIJK.	13
Chevilliard gevangen genomen.	13
OOSTENRIJK.	13
Officieele Oostenrijksche tegenspraak.	13
Brand te Boedapest.	14
De Duitsche oorlogsleening.	14
De Engelsche Bank.	14
De Duitsche Oorlogsleening.	14
Oostenrijksche Oorlogskredietbank.	14
DE VROUW. LXX.	14
TWEEDE KAMER.	15
Regeling van het Staatsspoorwegbedrijf.	15
De nieuwe bevolking van Veenhuizen III.	16
"Nederland ontvangt met open armen alle ongelukkigen,	16
Nederland en de Oorlog.	18
Toezegging voor het Defensie-fonds.	18
Verbod van uitvoer van graan-producten.	18
Tijd. opheffing uitvoerverbod op cacao.	19
Onze Landbouw.	19
De Zwitsersche trein.	20
Ontspanning en Ontwikkeling.	20
Geen zoutzuur.	20
Verkeersbelemmeringen.	20

Ook zelf doen.	20
Ned. ambulances te Brussel.	20
Grensverkeer.	21
Telegrammen van of voor Noorwegen.	21
HOUTVRACHTEN.	21
BEURS EN NIJVERHEID.	22
Nederland-Chili.	22
Het Engelsche Prijzen-Hof en de scheeps-hypotheken.	22
De Duitsche exporthandel en de oorlog.	22
De Berlijnsche Geldmarkt.	23
Uit de Duitsche industrie.	23
Beurs te Frankfort.	23
Uit de Oostenrijksche Industrie.	23
Amerikaansche shares.	23

5

EDITIE VAN 2 UUR.

OCHTENDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.

10

DE OORLOG

Politiek Weekoverzicht. – De voorgeschiedenis van het Fransch-Russisch verbond. – De toestand in Noord Frankrijk. – De actie van Japan. – Een rede van Lloyd George. – Deutschland en de vrede.

15

Politiek Weekoverzicht.

"Nicht die Blicke darf ich wenden, Wissend, schauend, unverwandt Muss ich mein Geschick vollenden Fallend in des Fremden Land." SCHILLER.

20

"Het is niet te ontkennen, dat deze oorlog niet is een uitbarsting van volkenhaat, van rassetegenstellingen; hij is niet bewust gemaakt door menschen, maar als machinaal veroorzaakt door die twee verouderde doch oppermachtige instituten: militairisme en diplomatie." In deze woorden heeft jhr. dr. Nico van Suchtelen deze week in dit blad, in zijn belangrijk en lezenswaardig artikel: "*Het eenige redmiddel. Een Europeesche statenbond*" met verbluffende juistheid het euvel

25

aangeduid, waaruit de volkerenstrijd is ontstaan. Het militairisme leverde de middelen voor den strijd, de diplomatie maakte dien zoo algemeen, dat niemand er aan ontkomen kon, dat geheel Europa en thans zelfs Japan er in betrokken werd. Het was niet alleen gebrek aan besef dat waarheid, eerlijkheid, goede trouw, de geheele menschelijke moraal evenzeer gelden moet voor de buitenlandsche politiek als voor de binnenlandsche staatkunde – het was ook door het aangaan van bondgenootschappen, in naam om den vrede te bewaren, maar inderdaad om elkaar te steunen in den strijd, dat de mogendheden, die met het geschil niets te maken hadden, daarin werden meegesleept. Van recht is bij dit alles geen sprake. "Wenn die Könige Krieg wollen, so beginnen sie ihn und lassen von einem fleissigen Juristen beweisen, dass auf ihrer Seite de Recht sei," heeft Frederik de Groote eens gezegd. En het Engelsche spreekwoord zegt: "Give a dog a bad name and hang him". Wat niet zoo heel veel verschilt.

35

Er was slechts een kleine aanleiding noodig, om alle volken van Europa in den strijd te mengen; zonder dat zij het wilden of voorzagen moesten zij het zwaard trekken. Wijl door het diplomatiek geknoei alle landen, alle volken gebonden waren, en moesten strijden, niet voor hun eigen belangen, maar voor die van anderen. Omdat in Oostenrijk een aartshertog werd gedood, zien wij nu een tiental landen tegen elkaar oorlog voeren. En wie weet of het daarbij blijven zal! Dat was het gevolg van het merkwaardige stelsel van bondgenootschappen, dat sedert een aantal jaren in Europa bestond, en dat onder den schijn, den vrede te willen bewaren, zich voorbereidde op een algemeenen strijd. Met den dichter van *Faust* mogen wij wel uitroepen: "0 glücklich wer noch hoffen kann Aus diesem Meer des Irrtums aufzutauchen". Het was aan de staatkunde van Bismarck in de jaren na 1870 gelukt Frankrijk als den vredes- en rustverstoorder van Europa te doen aanzien en politiek te isoleeren. Maar de Fransche diplomatie heeft dit isolement weten te verbreken, en heeft zich weten te vereenigen met Rusland, tot een bondgenootschap, dat niet kon nalaten de positie van Deutschland in Europa te wijzigen. Vooral niet, toen het bleek dat Engeland zich als "Dritte im Bunde" aansloot, dat Italië nu en dan niet afkeerig bleek van een "extra-tour" – zooals Bülow dat noemde – en dat zelfs Spanje gemeenschappelijke belangen met Frankrijk had – in Marokko – en met dit land verdragen sloot.

45

50

Zoo breidde aan die zijde het bondgenootschap zich uit, en Deutschland, dat steeds weer beweerde in De Triple Alliantie den hechtsten en besten steun voor den vrede te

55

zien, werd feitelijk geïsoleerd, dank zij de staatkunde, die door koning Edward VII met zoo groote virtuositeit werd toegepast. Schijnbaar stond slechts een Triple Entente tegenover een Triple Alliantie. Maar in werkelijkheid bleek het, dat Italië niet zoo vast aan het Midden-Europeesche bondgenootschap verbonden was, dat het "for better and for worse" daarmede moest samengaan. Slechts Oostenrijk stond met "Nibelungentreue" aan Duitschlands zijde – doch in de practijk bleek het meer, dat Oostenrijk op den Duitschen bondgenoot rekenen moest, dan deze zich op den steun fier monarchie verlaten kon. Zoo bleek het stelsel van bondgenootschappen, dat van alle zijden als de beste waarborg voor het behoud van den vrede werd genoemd, niet alleen niet in staat den wereldstrijd te voorkomen, doch dien integendeel nog meer algemeen te maken en geheel Europa in den strijd te betrekken.

Dit net van bondgenootschappen was begonnen in 1875, met het bondsverdrag tusschen Duitschland en Oostenrijk, waartoe in 1881 ook Italië toetrad. Toen Bismarck in 1888 het bestaan van dat bondgenootschap mededeelde in een redevoering, die "nog voordat ze uitgesproken was de geheele wereld in spanning hield", verdedigde hij zich tegen net verwijt, dat hij de oorlogsmogelijkheden van het Deutsche Rijk vergroot had, door er die aan te voegen, welke Oostenrijk zouden kunnen treffen. Slechts de houding van Rusland had hem daartoe aanleiding gegeven. Wel was de tijd voorbij, waarin de Tsaar aan koning Friedrich Wilhelm IV liet weten, dat hij de aanneming van de Deutsche keizerskroon door den koning als een casus belli zou beschouwen, en waarin de koning zelf in Rusland "le roi poltron" werd genoemd, omdat hij voor de slachtoffers der Maart-woelingen het hoofd had ontbloot – maar de Russische invloed op de Deutsche zaken was nog steeds zeer groot. Keizer Wilhelm I zag met een soort dankbare vereering naar den grooten zwager in Petersburg en gevoelde steeds iets van de onderdanigheid, die zijn vader den Tsaar had betoond. Zoolang dit bij een soort platonische verhouding bleef, liet Bismarck de zaken maar gaan; maar zoodra hij bemerkte, dat de Tsaar zich met de Deutsche staatkunde bemoeide, achtte hij het oogenblik gekomen, zijn maatregelen te nemen. Vooral toen het hem duidelijk werd, dat Gortschakof in een nauwere betrekking tot Frankrijk wilde treden, begon hij onderhandelingen met Oostenrijk aan te knopen. Hij had in 1866, bij de onderhandelingen te Nikolsburg – zeer tegen den zin van den grijzen koning – Oostenrijk een gouden brug gebouwd, en maakte daarvan in 1875 gebruik, om met Andrassy een ontwerp voor een bondsverdrag op te maken, dat door keizer Wilhelm I, zij het ook tegenstrevend, werd ondertekend, doch dat voorloopig geheim moest blijven.

De pogingen van Gortschakof, die de onmiddellijke aanleiding gaven tot dit bondgenootschap, waren niet de eerste geweest in de geschiedenis, om tusschen Frankrijk en Rusland een nauweren band te knopen. Saint Simon verhaalt, dat reeds Peter de Groote, na zijn Europeesche reis, het verlangen had uitgesproken met Frankrijk een verbond te sluiten. Onder Lodewijk XV bood Elisabeth een bondgenootschap aan, dat echter den Franschen koning niet bijzonder aanstond. Ook de besprekingen van Paul I tijdens het Directoire, en die tusschen Napoleon en Alexander I, over een huwelijk met Anna Paulowna (de latere koningin van Nederland) hadden niet tot een gevolg geleid, evenmin als de voorstellen, die Alexander I aan Lodewijk XVIII deed. De revolutie van 1848 en de troonsbestijging van Napoleon III hadden den grooten autocraat Nicolaas I zich doen afwenden van Frankrijk. De Tsaar, – die den keizer der Franschen de onder vorsten gebruikelijke betiteling: "Mon bon frère" weigerde, – kon niets gevoelen voor de denkbeelden van Gortschakof, om toenadering te zoeken tot Frankrijk. Bovendien hechtte Napoleon meer aan de vriendschappelijke betrekkingen tot Engeland, aan welks zijde Frankrijk dan ook streed in den Krimoorlog.

Maar Gortschakof gaf zijn denkbeeld niet op. Alexander II was toegankelijker voor de denkbeelden, die de kanselier hem voorhield, en bezocht zelfs in 1866 Parijs. De ontvangst die hem daar te beurt viel, de kreet: "Vive la Pologne, monsieur!" die Floquet op de trappen van het Paleis van Justitie den Tsaar toeriep, en het pistoolschot van Berezowski, hadden zulk een uitwerking gehad, dat Gortschakof zeide: "De Tsaar had beter gedaan, maar in Petersburg te blijven." Het gevolg was, dat op 1 Juli 1870 te Ems een ontmoeting plaats had tusschen koning Wilhelm van Pruïsen, Tsaar Alexander, Bismarck en Gortschakof, waarbij de neutraliteit van Rusland in een mogelijken strijd tusschen Pruïsen en Frankrijk werd gevraagd en toegezegd. Doch na den oorlog van 1870–71 was er een geleidelijke verandering in de Russische staatkunde merkbaar geworden. De vrees voor te grooten invloed van het nieuwe Deutsche Rijk had in 1875 geleid tot ernstige diplomatieke botsingen tusschen Bismarck en Gortschakof. Rusland beschuldigde Duitschland van het voornemen, Frankrijk opnieuw te willen aanvallen en vernederen en daartegen verklaarde het, zich ten sterkste te zullen verzetten. Het was in die dagen, dat Bismarck de eerste

125 stappen ondernam om zich met Oostenrijk tegen Rusland te verstaan. In de volgende jaren had Rusland de handen vol met den Turkschen oorlog; het was blij, zich van de neutraliteit van Duitschland te kunnen verzekeren. Het resultaat van dien oorlog, door den vrede van San Stefano beëindigd, werd op verzoek van Rusland aan een Congres der mogendheden te Berlijn onderworpen, en Bismarck verklaarde later: dat hij, voor zoover de belangen van Duitschland het toelieten, op dit Congres was opgetreden als vierden vertegenwoordiger van Rusland: "Gedurende den geheelen duur van het Congres is geen wensch van Rusland mij ter oore gekomen, waarvoor ik niet ben opgetreden en dien ik niet heb doorgedreven."

130 Groot was dan ook Bismarck's teleurstelling toen hij, na afloop van het Congres, niet alleen in de Russische pers, maar ook in regeeringskringen werd beschuldigd, aan Rusland een belangrijk deel van de resultaten der overwinning op de Turken te hebben afhandig gemaakt. Die beschuldiging ging voornamelijk uit van Gortschakof, den Russischen kanselier, die opnieuw pogingen aanwendde om het bondgenootschap met Frankrijk te bevorderen. De vervanging van Gortschakof door von Giers, die meer 135 Duitse sympathieën had, hield dit nog een poosje tegen, en onder diens bestuur wist Bismarck zelfs het beroemde "Rückversicherungsvertrag" met Rusland aan te gaan. Maar de omstandigheden waren sterker dan de menschelijke berekeningen.

140 Het waren vooral de economische belangen van Rusland, die een toenadering tot Frankrijk bevorderden. Voor de ontwikkeling zijner ontluikende industrie, voor het aanleggen van spoorwegen en voor de bevordering zijner handelsbelangen had Rusland groote bedragen noodig, die het noch in Engeland, noch in Duitschland kon vinden. De 145 besprekingen tusschen den Franschen minister de Freycinet en den Russischen gezant Von Mohrenheim leidden er toe, dat Frankrijk zich voor de openstelling der Russische leeningen verklaarde, en dat de groote leening van 1888 geheel door Frankrijk werd opgenomen. Het financieele belang baande den weg voor de politieke toenadering. De redevoering, die Bismarck op den 6en Februari 1888 in den Rijksdag hield zou daaraan 150 den stoot geven. Reeds lang was de toestand in Oost-Europa gespannen. Russische troepen-verschuivingen aan de Oostenrijksche grens hadden Europa in beroering gebracht. Algemeen sprak men van een "koortsachtige toestand in Europa." Toen liet Bismarck in den Duitschen *Reichsanzeiger* en den *Weener Abendpost* het bondsverdrag van 1875 publiceeren, waarin stond dat "zoo een der contrasteerende partijen door Rusland 155 zou worden aangevallen, de andere verplicht was haar met zijn geheele militaire macht bij te staan, en geen vrede te sluiten, dan na overeenstemming met den bondgenoot." Voor Tsaar Alexander was dit verbond geen nieuws. Keizer Wilhelm had er op aangedrongen, dat het onmiddellijk na de onderteekening vertrouwelijk aan den Russischen Tsaar zou worden medegedeeld. Maar de indruk, dien de publicatie en de 160 daarop gevolgde redevoering van Bismarck maakten, waarin hij verklaarde, dat iedere aanval op Oostenrijk Duitschland tot ingrijpen zou noodzaken, waren zoo groot, dat de vrede toen behouden werd.

Die indruk had echter tevens ten gevolge, dat de besprekingen tusschen Frankrijk en Rusland met meer kracht en meer wensch tot toenadering werden gevoerd. Frankrijk gaf 165 steeds nieuwe bewijzen van zijn verlangen, om met Rusland op goeden voet te komen. Het bood Rusland zijn geheele crediet aan, het stelde het in staat nieuwe geweren te laten maken in de Fransche wapenfabrieken; het betoogde telkens, wanneer daarvoor gelegenheid was, zijn vriendschap en sympathie. In 1891, bij een bezoek van grootvorst Nikolaas aan Frankrijk, zeide deze: "Als ik er wat aan doen kan, zullen 170 onze beide legers in tijd van oorlog een gemeenschappelijk doel nastreven". En toen na een bezoek van een Russisch eskader onder admiraal Avellane aan Toulon, een Fransch eskader onder admiraal Gervais naar Kroonstadt ging en de Tsaar met zijn gezin blootshoofd de *Marseillaise* had aangehoord, terwijl de Russen op geestdriftige wijze de Fransche marinetroepen hadden toegejuicht, - was het duidelijk geworden, dat 175 een verhouding ontstaan was, die nog slechts een diplomatieke bevestiging behoefde. De conventie van 27 Augustus 1891 was de eerste officieele band, tusschen de beide rijken geknoopt.

De Fransche minister De Freycinet, die deze conventie had voorbereid en opgesteld, zeide ervan: "Het was een zuiver defensief tractaat, zonder eenige vijandige 180 bedoeling tegen eenige mogendheid. Maar het verbrak het isolement, waarin Frankrijk sedert 1870 verkeerde, en dat aan de Fransche diplomatie de geestelijke vrijheid had ontnomen, waaraan de regeering van een groot land zoo vaak behoefte heeft". Die conventie was echter niet voldoende. Zij schreef gemeenschappelijk optreden voor, maar bepaalde niet hoe en wanneer; zij had een aanvulling noodig, een militaire 185 conventie, waarin de wijste van samenwerking, de mobilisatie, de concentratie der legers en de bewegingen der troepen zouden worden omschreven. Voor alles moest worden bepaald, dat zoo de mogendheden der Triple Alliantie zouden mobiliseeren, ook Rusland en Frankrijk verplicht zouden zijn hunne legers op voet van oorlog te brengen. Het

190 was moeilijk tsaar Alexander, nadat hij zijn toestemming had gegeven, tot het
bondsverdrag met Frankrijk, de noodzakelijkheid van zulk een militaire conventie te
doen inzien. Von Giers en Von Mohrenheim waren door Freycinet en Ribot spoedig van de
doeltreffendheid van zulk een aanvulling overtuigd, maar Von Mohrenheim zeide:
"Wij moeten voorzichtig te werk gaan. De Tsaar werkt langzaam. Hij houdt ervan zijn
besluiten te laten rijpen. Laat de tijd handelen, en ik houd mij overtuigd, dat
195 binnen korten tijd de zaak zal geregeld zijn." De Freycinet wilde echter het ijzer
smeden terwijl het heet was. Hij zond reeds in Februari 1892 aan den Franschen gezant
te Petersburg, De Montebello, een concept voor de militaire conventie, om dit den
Tsaar te overhandigen. Alexander vroeg daarover een schriftelijk rapport van den
minister van oorlog, generaal Vannofski. In Augustus woonde generaal De Boisdeffre,
200 de chef van den Franschen generalen staf, de groote manoeuvres in Rusland bij; hij
besprak toen met den minister van oorlog opnieuw de wenschelijkheid van het sluiten
dier conventie. En deze bespreking leidde tot het vaststellen van een definitieve
redactie, die op 17 Augustus 1892 aan den Tsaar werd voorgelegd en door dezen werd
goedgekeurd. Toch zou het nog ruim een jaar duren, voordat alles geregeld was. Eerst
205 in December 1893 gaf de Tsaar toestemming tot de onderteekening van het verdrag,
waarvan de tekst nooit is gepubliceerd. Slechts werd bekend gemaakt, dat het verbond
uitsluitend bedoelde het behoud van den Europeeschen vrede. Dat is de
voorgeschiedenis van het Fransch-Russische verbond, dat door de toetreding van
Engeland een nog sterker uitgesproken karakter kreeg. Het Drievoudig Verbond, had
210 Bismarck beweerd, heeft uitsluitend vredelievende bedoelingen. "Wij zullen het vuur
niet aanleggen, wij willen in vrede leven met onze burenen", verklaarde hij in zijn
grootte redevoering van 6 Februari 1888. Een verklaring, die na hem herhaaldelijk en
door al zijn opvolgers is afgelegd. En Ribot verklaarde in 1903 in de Kamer, toen
Jaurès het verbond met Rusland ter sprake bracht: "Neen, dit verbond is niet
215 aangegaan in een agressieven geest. Want dit verdrag heeft geen andere bedoeling dan
door eenzelfde diplomatieke actie, gesteund op een sterke legermacht, den vrede u het
evenwicht in Europa te bewaren".
Twee bonden dus, die volgens de oprichters geen ander doel hadden dan den vrede te
bewaren. En bij de eerste aanleiding de beste zien wij, als gevolg dezer
220 bondgenootschappen geheel Europa genoodzaakt naar de wapens te grijpen. Omdat de
bondsplicht het zoo meebrengt, omdat de regeeringen en diplomaten zoolang met elkaar
afspraken hebben gemaakt, tot zij eindelijk den doodsteek toebracht aan den vrede.
Geen der volken in Europa wilde den strijd; geen der regeeringen heeft dien gezocht.
Dat verklaren zij allen, in elk stuk, dat van officieele zijde uitgaat. En toch staan
225 zij tot de tanden gewapend tegenover elkaar. De vredesbonden der diplomaten hebben
tot een oorlog geleid, die ernstiger is en grooter gevolgen hebben zal, dan ooit een
wereldstrijd gehad heeft. Maar de hoop op betere toestanden, die uit deze ruïne van
de diplomatie rullen ontstaan, mag niet verloren gaan. Want wij weten, hoeveel
waarheid er schuilt in Wieland's woord uit *Oberon*: "Die Hand, die uns durch dieses
230 Dunkel führt, Lässt uns dem Elend nicht zum Raube; Und wenn die Hoffnung auch den
Ankergrund verliert, So lasst uns fest an diesem Glauben halten: Ein einz'ger
Augenblick kann alles umgestalten." CHR. N.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

235 De toestand in Noord-Frankrijk.

PARIJS, 19 Sept. (Reuter.) Het communiqué van 2 u. 45 zegt: Op onzen linkervleugel
zijn wij op den rechteroever van de Oise in de richting van Noyon voortgerukt. Wij
houden alle hoogten op den rechteroever van de Aisne bezet tegenover een vijand, die
zich schijnt te versterken met troepen, die uit Lotharingen komen. In het centrum
240 zijn de Duitschers gebleven in de diepe loopgraven, die zij aangelegd hebben. Op
onzen rechtervleugel zet het leger van den kroonprins zijn terugtrekkende beweging
voort. Ons voortrukken in Lotharingen geschiedt regelmatig. Wat het geheel betreft
doen beide partijen, sterk verschanst, wederzijds partieele aanvallen over het
geheele front, zonder dat, van een van beide zijden enig definitief resultaat kan
245 worden geconstateerd.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Het persbureau deelt hedenmiddag 3 u. 30 mede: De toestand
blijft onveranderd. Een tegenaanval tegen de eerste divisie werd in den nacht
250 teruggeslagen. Het weder is slecht; het regent zonder ophouden.

Een Duitsch officier over Leuven.

Ritmeester Karl Friedrich von Esmarch, zoon van prof. von Esmarch, en prinses
Henriette zu Schleswig-Holstein, was commandant van het korps-hoofdkwartier te
Leuven. Hij werd in België gewond en wordt thans te Kiel verpleegd. Aan de *Kieler*

255 *Neueste Nachrichten* deelde hij zijn ervaringen mede; aan zijn verhaal ontleen wij
het volgende: Op Dinsdagavond 25 Augustus waren wij te zes uur in den namiddag te
Leuven aangekomen. Wij moesten marcheeren naar een Belgische huzarenkazerne, daar
onze paarden voeren in vervolgens onze kwartieren betrekken. Onderweg bracht de
260 adjudant mij het bevel over, dat alarm moest geblazen worden, door onze troepen
ongeveer tien kilometer voor de stad gekampeerd lagen. De paarden en de eerste
afdeeling moesten zich, alvorens zich bij den troep te voegen, naar de place de la
République begeven: de commandant moest in een auto vooruit rijden. Wij namen dus
stelling op bedoeld plein. Het was inmiddels 8 uur geworden; het werd donker. Daar ik
265 slechts over weinig schildwachten beschikte, verzocht ik een der voorbijmarcheerende
regimenten infanterie, ons een compagnie ter versterking af te staan. Daarna, reed ik
naar den fouragemeester om hem tot haast aan te sporen. Toen ik daar aankwam was het
reeds volkomen duister. Juist sloeg het negen uur toen ik een vuurpijl zag opstijgen.
Tegelijkertijd werden wij uit een aantal huizen beschoten. De bewoners schoten door
270 de neergelaten vensterluiken, waardoor men de vlammen der schoten zag. Er moesten dus
te voren gaatjes in de luiken zijn geboord. Terwijl ik naar de compagnie terug wilde
rijden, werd ik getroffen door vier schoten; mijn beide schouders werden uit het
gewricht gerukt. Ik viel van het paard; eerst toen ik mij weder kon oprichten, zag ik
dat ik mij in de nabijheid bevond van de compagnie; mijn oppasser had mij het leven
gered.

275 De compagnie schoot nu op de huizen, waardoor aan het vuren door de bewoners een
einde kwam. Zij hadden waarschijnlijk in de duisternis het opstellen van de compagnie
niet gemerkt en schenen nu bang te worden. Onze soldaten sloegen de deuren in en
staken de huizen in brand door brandende petroleumlampen in de kamers te werpen of de
gasslangen af te schroeven en het uitstroomende gas aan te steken. Daarna gooiden zij
280 dekens en gordijnen op de vlammen. Zoodra de rook te sterk begon te worden, kwamen de
franc tireurs de trappen af. Zij hadden nog de wapenen in de band; buksen, revolvers
en en soldatengeweren. Het waren verwilderde wezens, behoorende tot het schuim der
maatschappij, zooals ik ze nooit in mijn leven gezin heb. Natuurlijk werden allen
dadelijk doodgeschoten, doch onze dapperen lieten tal van vrouwen en kinderen
285 ongedeerd. Tegelijkertijd kwam aan het station een ander infanterie-regiment aan, dat
de verdere zuivering van de stad op zich nam. Gedurende den geheelen nacht en in den
loop van den volgenden dag werd nog uit de huizen geschoten. Mijn wonden waren
toegebracht door een machinegeweer, dat op het balcon stond van het hotel, waar wij
ingekwartierd zouden worden. Mijn manschappen deelden mij later mede, dat zij langs
290 de muren van het hotel naar boven waren geklauterd en door de openingen van het
balcon de mannen, die het machinegeweer bedienden, hadden neergeschoten. Het hotel
werd in brand gestoken, de eigenaar en de kellner werden doodgeschoten. Ik werd
overgebracht naar het ziekenhuis; waarop geschoten werd uit de huizen aan de
overzijde, zoodat deze huizen door de infanterie moesten worden ontruimd. Den
295 volgenden middag werden ik en de overige gewonden overgebracht naar het station, waar
wij weer werden beschoten. Terwijl wij wachtten op het vertrek van den trein, kwamen
vijftien huzarenpaarden aangedraafd; hun ruiters waren door de franc tireurs
doodgeschoten. Daar mijn toestand geen lang transport toeliet, werd ik naar Luik
gebracht, waar ik werd opgenomen in een Belgisch ziekenhuis, dat den naam "Engelsch
300 ziekenhuis" draagt en thans onder leiding staat van onzen dirigerenden officier van
gezondheid dr. Menzer, op zelfopofferende wijze bijgestaan door dr. Koersch, een der
beste Belgische chirurgen. Katholieke zusters, Duitsche van geboorte, en de Belgische
dokter hebben met loffelijke toewijding alle gewonden verpleegd.

305 **Op Zee.**

Een Oostenrijksch schip gezonken.

FIUME, 19 Sept. (W. B.) De directie van de scheepvaartmaatschappij "Adria" deelt
mede, dat het stoomschip "Bathory", dat van Havre naar Fiume vertrok met Fransch en
Engelsch vrijgeleide, in de nabijheid van Vigo gezonken is. De directie van de
310 "Adria" vernam echter nader, dat het schip tot zinken werd gebracht en verklaart
hiervoor bewijzen te hebben, die ten grondslag zouden kunnen dienen voor een eisch
tot schadevergoeding. De equipage is gered. [Dit bericht is zeker niet heel
duidelijk. Wie heeft, het schip doen zinken, hoe geschiedde dat, om welke reden? Op
al deze vragen geeft dit vage bericht geen antwoord. Vigo is een haven in Noordwest-
315 Spanje. Red. H.]

Het zinken van de "Fisgard".

Volgens een bericht door de Engelsche legatie te 's-Gravenhage ontvangen van het
Engelsche ministerie van buitenlandsche zaken, is de "Fisgard II", die in het Kanaal
320 gesleept word, tijdens een windhoos gezonken. Van de bemanning verdronken 21 man. Het

was een verouderd opleidingsschip zonder militaire waarde. (Een vroeger bericht had het vermoeden gewekt, dat de "Fisgard" door een Duitsch schip in den grond was geboord.)

325 **Van het Oostelijk oorlogstooneel.**

De krijgsverrichtingen der Russen.

De Russische legatie te 's-Gravenhage ontving de volgende berichten over de krijgsverrichtingen der Russische legers: Op den 17en September werd de aanvallende beweging der Duitsche korpsen in Oost-Pruisen volkomen gestuit door het leger van
330 generaal Rennenkampf. Op enkele punten teekent zich hun terugwijken af. Een der Saksische cavalerie-divisies, die van het Westelijk naar het Oostelijk oorlogstooneel was overgebracht, heeft bijzonder ernstige verliezen geleden. Tijdens de jongste
335 gevechten aan de Galicische grens, met name te Sandomir, zijn de versterkingstroepen van het Duitsche legerkorps van generaal Voigt-Retz volkomen verslagen, tengevolge van het terugtrekken der Oostenrijkers. Het geheele Duitsche belegeringsartilleriepark, aangevoerd uit Breslau, en omvattende 36 groot kaliber houwitsers, is in onze handen gevallen.

Uit het verre Oosten.

340 **De actie van Japan.**

TOKIO, 19 Sept. (Reuter.) Officieel wordt gemeldt [!], dat de Japansche troepen, in samenwerking met de vloot, gisteren ontscheept zijn in de baai van Lao-sjan.

PEKING, 19 Sept. (Reuter.) Baron Eisenbach, tweede secretaris van de Duitsche legatie
345 te Peking en vrijwilliger voor den dienst in Tsingtao, is in een voorpostengevecht gedood. Volgens Duitsche berichten heeft een vliegtuig gisteren een bom geworpen, waardoor 30 Japanners werden gedood en verscheidene gewond. De Japanners trekken langzamerhand op de vesting Tsingtao aan.

350 **FRANKRIJK.**

(Van onzen gewonen briefschrijver.)

Beschrijvingen van het slagveld.

PARIJS, 11 Sept. Nu hoopvol, dan terneergeslagen, naarmate van de steeds wisselende berichten (vandaag zijn ze juist weer gunstiger) wacht Parijs den uitslag van den
355 grooten strijd in het Oosten af. Angstig zijn degenen die achterbleven niet, en ze lachen juist wel graag een beetje om de "froussards" die zoo haastig zijn uitgeknepen, en die nu in de groote steden van het Zuiden en Westen opeengepakt zitten, maar ze zouden zoo graag weten wat er eigenlijk gebeurt. "Des nouvelles! Des nouvelles!" blijft de algemeene kreet. Hoe zit het nu eigenlijk, krijgt ons leger
360 aanhoudend klop, of is het opzettelijk dat Joffre terugtrekt? Is er kans dat we ze tegenhouden of zijn hun ontelbare drommen met te stuiten? Zouden ze nog naar Parijs komen?... Helaas, het zijn niet de enkele gewonden met doeken om hoofd en armen, die zich, herstellend, in het zonnetje op een bank zitten te koesteren, die op deze vragen kunnen antwoorden; ze kennen niets dan hun eene geschiedenisje, dat ze al
365 honderden malen hebben verteld. Dat op de auto's die door de straten snorren de grijs-bepoeierde soldaten met authentieke pickelhaube's en Duitsche gordelriemen zwaaien lijkt wel een gunstig teeken, maar ze hebben geen tijd om even op te houden en te vertellen hoe het er op net oogenblik nu eigenlijk voorstaat. En ook de ongelukkige halve kranten-velletjes, dikwijls met heele banen wit, omdat de
370 onverbiddelijke censor er op het laatste oogenblik wat misschien nog een béetje interessant was heeft uitgewipt, lesschen dien nieuwsdorst niet. Toch moeten we het, totdat de staf weer eens wat los zal laten, weer eens wat los kan laten, maar met die nood-krantjes doen, en zoo laat ik dan hier nog maar weer eens een paar beschrijvingen volgen van hoekjes gevecht-terrein, die bevoorrechte Fransche
375 collega's hebben te zien gekregen. In de "Humanité" vertelt de socialistische afgevaardigde Pierre Renaudel als volgt van wat hij op een auto-tocht dicht bij Parijs gezien heeft.

We snorren snel over den weg, en behalve bij het verlaten van Parijs, waar we de verdedigingswerken zien, de omgehakte boomen, de met zware palen gebarricadeerde
380 poorten, is er niets dat aan den oorlog herinnert. Maar daar zien we aan den kant van den weg een automobiel, uit elkaar hangend, ontmanteld zou men haast zeggen, die aantoonst dat ze erlangs gekomen zijn. Het is een zware, stevige approviandeeringsvrachtwagen, die daar op den weg verlaten is achtergebleven. Bijzonderheid: het is een Engelsche auto, bewijs dat onze bondgenooten hier geweest zijn. We vorderen.
385 Tweede getuigenis van het voorbijtrekken van den oorlog. Een dood paard, opgezwollen door de ontbinding, steekt in het veld zijn pooten de hoogte in. En plotseling zien

we voor ons drie mannen, met gele tulbanden, die aan den kant van den weg loopen. Het zijn gewonde Marokkanen. Een van hen heeft een kogel in de borst; twee vingers van de rechterhand zijn hem afgesneden en zijn linkerhand is doorboord. Zijn donker, 390 gebronsd gelaat met de koortsachtige oogen is weggetrokken van de pijn. Met moeite leggen de drie uit dat het er gisteren heet is toegegaan. We gaan verder. Kanongebulder begint ons in de ooren te klinken. Daar komt in de verte en convooi aan. Ze komen dwars op den weg aan dien we volgen. Wie zijt gij? wordt ons gevraagd. Onze papieren zijn in orde. Geluk. Men is niet erg geduldig gestemd. Juist ben ze in 395 het veld een man gepakt die zegt Zwitser te zijn, maar die geen papieren had... Maar we maken kennis. Er is een veearts uit Saint-Maur bij, die ons een paar nuttige inlichtingen geeft. Van 's morgens af trekken de Duitschers terug. Soldaten wijzen ons op de kaart waar zich het hoofdkwartier bevindt. We zouden naar Meaux willen gaan, maar een versperring belet ons dat al spoedig. Onze 400 tocht is echter zoo belangrijk dat we dat niet betreuren. Over een stoffigen veldweg, die verderop door een van die mooie ravijnen loopt die met kreupelhout zijn afgezet, komen we aan een dorp waar dien morgen nog Duitschers geweest zijn. In een naburig veld graast een kudde schapen zonder herder. Aan het eind van een valleitje stijgt rook op uit het ingevallen dak van een boerderij. In het dorp verlaten huizen, 405 gesloten of met ingetrapte deuren. Ook hier is brand gesticht. We gaan een huis binnen. De eerste kamer is vol armelijke meubeltjes. Men maakte zich blijkbaar gereed te verhuizen toen de Deutsche invasie de bewoners is komen verrassen. In de verte springen de granaten. Telkens vormen zich twee, drie, vier groote witte wolken. Dat is de zware artillerie die schiet. Dan weer is het een kleiner wolkje, met een zwarte 410 vlek: dat is een granaat met meliniet. Dan weer is het een nog kleiner wolkje, een granaatkartets, en dat alles springt op hetzelfde punt, met een luiden, doffen knal of met een korten, drogen slag. Maar dat alles lijkt ons ver weg, minstens vier of vijf kilometer. Straks, als we voorbij P... zullen zijn, dat door onze troepen bezet gehouden wordt, zullen we ze zien springen op 400 à 500 meter, boven een boschje dat 415 geheel door den metaalregen overstelpt wordt; en we zullen de dikke rookwolken zien opstijgen als de rookwolken uit een locomotief die wegrijdt. Maar voor we zoover zijn krijgen we eerst het volle, vreeselijke schouwspel van den oorlog nog te zien. In het veld, op vijftig meter afstand van den weg, teekenen negen of tien grijze massa's zich af op den met stroo bedekten bodem, die de sporen van een kamp draagt. Het zijn 420 de lijken van Duitschers, die men nog geen tijd gehad heeft te begraven. Vervloekt mogen al degenen zijn die een sprankje verantwoordelijkheid hebben aan het geweldige misdrijf, dat deze opoffering van duizenden menschelijke levens vormt! Al degenen die daar liggen hebben moeders, vaders, kinderen, die hen wachten, en hun brieven liggen daar, over den grond verspreid. Maar men mag zich daarover niet eens verteederen, dat 425 is de oorlog. Men moet overwinnen of sterven, en overwinnen is doden. Toch blijft het gezicht van deze lijken ons vervolgen. Men vertelt ons dat in dat boschje daar voor ons, op dat bergje, de Deutsche doden liggen bij honderden, zij aan zij met onze Marokkanen, die veel en moedig geleden hebben. We gaan verder... Een redacteur van den "Petit Parisien" geeft verslag van een ontmoeting met een 430 officier die meegedaan heeft aan het terugdringen van den vijandelijken linkervleugel, welke over de Ourcq werd teruggeslagen. De Duitschers, zoo vertelde hij, vroegen om een wapenstilstand van vier-en-twintig uur, om hun doden te begraven, zeiden ze. Waarop de Fransche generaal liet antwoorden: Ik ben niet gewoon iets waarmee ik bezig ben te onderbreken voordat het afgelopen is! Deze zelfde 435 officier verklaarde dat de Duitschers thans minder huizen in brand steken. Maar nog altijd plunderden ze alle kelders, dronken zooveel ze maar konden, en sloegen de rest van de flesschen stuk. Ook volle vaten die ze niet konden meenemen werden ingeslagen. Vluchtelingen uit het Oise-departement hebben meegedeeld dat de Duitschers in de buurt van Creil de bewoners dwongen loopgraven voor hen te graven. Slechts door 440 honderd francs per dag te betalen kon men zich van dit zware werk afmaken. In den "Matin" van vanmorgen verder nog het volgende schetsje van een verlaten dorp, waar een troep soldaten kwam kampeeren: Het was of men een grafkelder binnenkwam, en bij een snel onderzoek vond men slechts verlaten, zwaar gesloten en gegrendelde huizen. De Fransche soldaten moesten de 445 sloten opensteken, de deuren intrappen, de heggen overklommen, als inbrekers, die in het donker werken. En toen men binnenkwam, toen bleek in al haar treurigheid de golf van angst die over dit land gestroomd was... Hier stonden de laden van de commode open en hing er nog een stok linnen aan een der koperen handvatten; daar bedekte in het keukenfornuis de lauwe asch nog het laatste glimmende kooltje; wat verder lag de 450 in de haast van het vertrek omgeworpen inktkoker nog op het vochtige, zwarte karpert; nog verder vindt een soldaat - welk een verbazing! - neer in het oog vallend op een dames-bureautje een enveloppe met *zeventienduizend francs aan effecten erin!* Wat

455 heeft de eigenares daarvan dan wel meegenomen? Haar zakdoeken zeker, en haar reukfleschje... Maar haar fortuin heeft ze achtergelaten... Waartoe brengt de dwaze vrees al niet, als ze over de arme menselijke wezentjes heenstrijkt?... En dan het contrast met een plaatsje vlak daarbij, waar de soldaten den volgenden morgen komen: Ze vinden een keurig zindelijk, koket stadje, waar de Engelsche en Fransche vlaggen in den wind wapperen, waar de vrouwen en de jonge meisjes aan de deur staan, en alle luiken open zijn. Ze verbazen zich, ze vragen... waarom is hier alles zoo rustig, en 460 daarginds zoo verlaten?... En letterlijk luidde het antwoord van de directrice van het postkantoor: "We zijn niet in hetzelfde arrondissement. Te Z... is een order van den onderprefect gekomen om zoo gauw mogelijk te vluchten, omdat de Pruisen op den weg gezien waren. Maar hier heeft men ons van de sous-préfecture niets gezegd. *Men heeft ons niet bang gemaakt.* Daarom is ieder op zijn post gebleven..." "Au lendemain 465 qui suivra la victoire finale il y aura des comptes à régler!" concludeert de "Matin".

Antoine is terug "de chez les Turcs". Van de omstandigheden waaronder vertelt hij als volgt: "Ik had juist de organisatie van het Conservatorium te Constantinopel voltooid. Ik had tien leeraren en een vijftigtal leerlingen, die werkten aan het 470 nationaal-Turksche repertoire, een soort van romantisch theater van heldendrama's, dat een zekere waarde heeft. Ook begonnen ze de fabels van La Fontaine en Molière te bestudeeren. Dat alles ging best, toen plotseling de Europeesche oorlog uitbrak. Ik heb ontbinding van mijn contract gevraagd en verkregen, maar ik kon eerst den 16en Aug. aan boord van de Italiaansche mailboot "Sardinia" vertrekken. "Deze twee weken 475 te Constantinopel doorgebracht, terwijl de vijandelijkheden zich in Frankrijk afspeelden, zijn voor mij een voortdurende kwelling geweest, want de Turksche bladen publiceerden slechts telegrammen van het Wolff-bureau. Men kan het zich niet ontveinzen, Turkije is geheel gewonnen voor den Duitschen invloed en een kleine categorie van intellectueelen en geletterden uitgezonderd, die de vrienden blijven 480 van de Fransche gedachte, is de massa uitgesproken germanophiel." Verder deelde de ex-directeur van het "Odéon" nog mee, dat te Constantinopel tal van troepen aangekomen zijn uit de meest afgelegen gedeelten van het Turksche rijk. Ook heeft hij de "Goeben" en de "Breslau" gezien, die zeer beschadigd waren, en waarvan de voorgewende aankoop door de Turksche regeering niets dan een wassen neus was. 485 Reizigers die uit Rusland kwamen vertelden hem, dat ontzaglijke hoeveelheden troepen van alle kanten optrekken naar de Westelijke grens. Op den overtocht naar Venetië zag Antoine voor de Dardanellen een Engelsch eskader, en in de Adriatische Zee een Fransche divisie. Van Venetië moest hij eerst naar Rome, waar hij kon profiteeren van een specialen trein die de kardinalen, die aan het conclave hadden deelgenomen, naar 490 huis bracht. Antoine is van uit Nice, waar hij aankwam, naar Bordeaux vertrokken om er zijn diensten aan het ministerie van oorlog te gaan aanbieden, 't doet er niet toe waarvoor. Twee van zijn zoons dienen op het oogenblik eveneens in het leger.

ENGELAND.

495 Een rede van Lloyd George.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Lloyd George voerde het woord in een bijeenkomst in Queens Hall te Londen waar alle partijen vertegenwoordigd waren. Hij zeide o.a.: Wij hadden ons niet van den oorlog afzijdig kunnen houden zonder onze nationale eer in gevaar te brengen. Volgens de meening der Duitschers was het verdrag (inzake de onzijdigheid 500 van België) slechte een stuk papier. Deze leer van het stuk papier was een aanranding van alle publiek recht. Men moest aan Duitschland leeren in het vervolg verdragen te eerbiedigen. Sprekende over de verontschuldiging der Duitschers zeide Asquith, dat een groot land zich schamen moest om zich te gedragen als frauduleus bankroetier.

505 De oorlogstoebereidselen van Engeland.

BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) De "Berliner Zeitung am Mittag" ontleent aan het bekende Amerikaansche weekblad "The Nation" van 27 Augustus een brief van den Londenschen correspondent Towse, waarin o.a. gezegd wordt: "Sedert 1 Augustus, dus drie dagen vóór de oorlogsverklaring, bemerkte men koortsachtige militaire maatregelen en 510 voortdurende troepentransporten naar de kust, oproeping van reservisten en territorials en de opvordering van paarden, vrachtwagens en automobielen. De regeering handelde buitengewoon snel, in het geheim en met regelmaat. Geleidelijk komt men tot de overtuiging, dat de oorlogstoebereidselen reeds vóór drie maanden begonnen. Toen reeds werden de reserve-officieren der marine opgeroepen en begon de 515 mobilisatie der vloot onder het voorwendsel van een vlootshow voor den koning. Churchill beval de mobilisatie op aanstichting van Kitchener zonder er de andere ministers in te kennen. De vloot was klaar gemaakt voor het gevecht volgens de strategische plannen der admiraliteit nog voor Asquith's ultimatum en de

oorlogsverklaring. Kitchener had reeds eenige weken geleden in het geheim in België met den Belgischen generalen staf maatregelen genomen voor het Engelsche expeditiecorps, dat zich voor het grootste deel reeds op 3 of 4 Augustus te Dover bevond. Volgens betrouwbare inlichtingen moeten reeds op 4 Augustus 100,000 Engelschen in België gestaan hebben. De "Berliner Zeitung am Mittag" merkt hierbij op, dat reeds Lord Lansdowne in het kabinet Balfour zich tegenover Frankrijk verbond om in geval van oorlog 200,000 man in België te landen om samen met het Fransche leger Duitschland uit Belgisch gebied aan te vallen. Bovenstaande brief bevestigt, dat slechts een druk op den knop noodig was om de reeds lang te voren voorbereide machinerie aan den gang te maken. (De bewering, dat reeds op 4 Augustus Engelschen in België zouden gestaan hebben, maakt, dat men goed zal doen het geheele stuk van "The Nation" onder alle voorbehoud te aanvaarden. Red. Hbld.)

Een gift van Jamaïca.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Het eiland Jamaica heeft aan de Britsche regeering een gift in suiker doen toekomen ter waarde van 50,000 pond sterling.

Bewijzen van vaderlandsliefde.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Als merkwaardig bewijs van vaderlandsliefde wordt het volgende meegedeeld: De admiraals Paget en Startin, die geen gelegenheid vonden om in hun rang te dienen, namen hun ontslag en gingen in dienst bij de reserve waar zij slechts met den rang van commandant het bevel voeren over gewapende jachten, die de mijnen in de Noordzee opruimen.

De prijzen der levensmiddelen.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Volgens De jongste officieele statistiek zijn de prijzen der levensmiddelen in Engeland slechts weinig veranderd, met uitzondering van vleesch en kaas, waarvan de prijzen onderscheidenlijk met vier en twee pence het kilo stegen, en van suiker. Vruchten en groenten zijn buitengewoon goedkoop.

In de Londensche haven.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) De haven van Londen vertoont een beeld van ongekende bedrijvigheid. Het haventerrein is geheel gevuld met schepen, en dat niet alleen met prijsgemaakte vaartuigen, maar ook met schepen, welker bestemming het continent was. Het aantal dokwerkers, bezig met lossen, is nimmer zoo groot geweest. Geweldige ladingen granen, voor het grootste gedeelte bestemd voor Duitschland, worden opgeslagen in de pakhuizen, waarvan de beschikbare ruimte volstrekt onvoldoende blijkt.

De nijverheid in Canada.

LONDEN, 19 Sept. (Reuter.) Uit telegrammen uit Canada blijkt, dat de oorlog en de verdwijning der Duitsche concurrentie in vele industrieën, vooral katoen, wol en ijzer, een groote bedrijvigheid gebracht hebben.

(Van onzen Londenschen berichtgever.)

Home Rule een voldongen feit.

LONDEN, 16 Sept. De unionisten hebben gistermiddag, zooals hun leider, de heer Bonar Law, in de den vorigen dag gehouden vergadering, die hun voormannen in de Carlton Club gehouden hebben, gezegd had, dat zij behoorden te doen, te kennen gegeven dat zij ten opzichte van de buitenlandsche aangelegenheden de Regeering geen oogenblik in den steek zullen laten. De heer Bonar Law, die namens hen sprak, verklaarde nadrukkelijk dat tegenover den buitenlandschen vijand alle partijbelang aan het nationaal belang ondergeschikt zou worden gemaakt, en dat de Regeering zijnerzijds voor geen tegenwerking bevreesd zou behoeven te zijn. Ook zonder die verklaring, nogmaals afgelegd in het Lagerhuis, zou niemand daaraan ook maar één oogenblik hebben getwijfeld. Hoe men ook den oorlog beschouwen moge, naar welke zijde der strijdende volken de sympathieën, van wie ook, gaan mogen, ieder zal moeten erkennen dat het Engelsche volk een prachtig bewijs van eensgezindheid toont tegenover den gemeenschappelijken vijand. Wanneer Duitschland mocht gerekend hebben op oneenigheid in Groot-Britannië door Ulster, op opstand in Voor-Indië en Egypte, op moeilijkheden in Zuid-Afrika, wat het Engelsche moederland in zijn strijd zou verlamd hebben, dan moet het daarin door die merkwaardige aaneensluiting van moederland en koloniën wel diep teleurgesteld zijn geweest. Doch juist omdat men reeds ten volle overtuigd was van hetgeen de heer Bonar Law gisteren wederom verklaarde, had hij toch tegenover die vijandige buitenwereld liever niet moeten toonen, dat de oude partijhaat voor dit oogenblik wel op zijde gezet is voor het oog der wereld, doch nog even goed bestaat

585 en wederom boven zal komen, zoodra de oorlog ten einde is, ten minste als dan niet de Iersche mannen van zuid en noord en oost en west niet zullen zeggen tot de Engelsche unionisten: "Wij willen den strijd niet meer begonnen zien. Oude veeten zijn vergeten. Wij waren één op de slagvelden van Europa's vasteland, wij blijven één nu wij weder in vrede op ons groene eiland kunnen leven".

590 Ik schreef u gisteren reeds wat er aan de hand is. De Regeering kwam met een noodwetje om het inwerkingtreden van Home Rule-wet en Disestablishment-wet voor Wales minstens voor een jaar, of tot het einde van den oorlog uit te stellen, met de bedoeling die wetsontwerpen echter vóór het sluiten dezer parlementaire periode onder de Parliament Act de koninklijke handteekening te doen krijgen. Straks als de nieuwe

595 zitting geopend zou zijn, zou men dan met de behandeling eener nieuwe Amending Bill op de Home Rule Act kunnen beginnen. Die handeling is door de unionisten bestempeld als verraad plegen door de Regeering, als misbruik maken van de omstandigheden. De heer Asquith had beloofd dat hij zorgen zou dat gedurende den duur van den oorlog geen enkele politieke partij in zake de genoemde wetten iets vóór zou krijgen en dat

600 hebben de unionisten opgevat te beteekenen: de Regeering laat die wetten vooreerst niet bekrachtigen. Natuurlijk heeft de Eerste Minister dat niet zóó bedoeld; had hij het zóó bedoeld, dan zou hij wel degelijk den Unionisten en den Ulster-mannen een heelen voorsprong hebben gegeven op de Nationalisten, dan zou hij tegenover laatstgenoemden verraad hebben gepleegd. De heeren Bonar Law en Carson c.s. hebben

605 heel goed geweten dat de genoemde wetten afgehandeld waren; dat er niets meer over te zeggen valt; dat zij onder de bepalingen der Parliament Act thans wet moeten worden, willen zij niet voor jaren van de baan zijn en dat zij, als er geen oorlog gekomen was, ook beslist aan Konings goedkeuring onderworpen zouden zijn geworden. Als er sprake kan geweest zijn van misbruik maken van bestaande omstandigheden, dan hebben zij dat willen doen. Dat heeft de heer Asquith gisteren nog eens duidelijk gemaakt en er den nadruk op gelegd dat volgens de bestaande Constitutioneële bepalingen een

610 nieuwe algemeene verkiezing niet langer dan tot den herfst of den voor-winter van het volgend jaar kan worden uitgesteld. Maar zelfs al zou men dan die algemeene verkiezing door wetswijziging kunnen ontkomen, dan nog zou het tegenover het Iersche volk onbillijk wezen maar steeds uit te stellen de bekrachtiging eener wet, die in hun oogen beslist zou hebben plaats gehad ware niet deze oorlog tusschen beide

615 gekomen. Handelende zooals de Regeering nu wilde handelen, zou tegenover iedereen volkomen billijkheid worden betracht, ook al zouden de Nationalisten dan ook de teleurstelling hebben te dragen dat hun eigen Parlement minstens een jaar later zal kunnen worden opgezet dan aanvankelijk gedacht was. De Unionisten echter hebben die billijkheid niet willen erkennen, en de heer Bonar Law heeft het met bitterheid aan de Regeering verweten dat zij haar belofte feitelijk geschonden had, eigenlijk in deze quaestie had gehandeld zooals Duitschland had gehandeld ten aanzien van een

620 belofte, België betreffende, mede onderteekend. De Regeering had de Unionisten afschuwelijk behandeld; had tegenover de oppositie smadelijk verraad gepleegd, wetende dat deze in verband met de buitenlandsche crisis lam geslagen was, omdat zij daartegenover met alle andere partijen eensgezind had te wezen. Hij zou er verder niets van zeggen, doch de Unionistische partij zou tegenover Ulster blijven staan, zooals zij steeds gestaan had. Als hij straks te Belfast een meeting zou toespreken

630 om de mannen daar op te wekken in de gelederen te gaan tot bestrijding van de vijanden des lands, dan zou hij daar tevens zeggen dat de Unionistische partij onvoorwaardelijk tot het einde toe alles zal doen om de Ulstermannen te steunen in hun verzet tegen een Parlement te Dublin. Thans zouden de Unionisten het Lagerhuis verlaten, omdat zij in geen enkel opzicht wilden dragen de verantwoordelijkheid medegewerkt te hebben tot hetgeen de Regeering nu ging doen.

635 En dat hebben zij gedaan. Alle unionisten zijn opgestaan, gingen de vergaderzaal uit — geen demonstratie van eenigen aard had plaats — het was een kalme betooging — eigenlijk een ietwat dwaze vertooning, zonder zin, die, vooral nu, maar liever achterwege ware gebleven. Toen de heeren verdwenen waren, heeft de leider der

640 nationalisten, John Redmond, nog een rede gehouden, waarin hij de aanhankelijkheid van het Iersche volk aan de Regeering toezegde in den oorlog, die het land nu voeren moet, een oorlog, die door de Ieren als een rechtvaardige zaak wordt beschouwd. Hij gaf de verzekering dat alle Ieren, zooals zij reeds zoo dikwerf getoond hadden, te wapen zouden gaan voor dien rechtvaardigen strijd. Evenals in Zuid-Afrika door het

645 geven van een vrije constitutie, mannen, die nog maar een tiental jaren geleden de bittere vijanden van dit land waren, veranderd waren in de meest loyale vrienden, kon hij zeggen dat door hetgeen in de laatste jaren hier gebeurd was, Ierland was gemaakt tot een der krachtigste bolwerken van het Britsche rijk. Het wetsontwerp, zooals de Eerste-Minister het had voorgesteld, werd daarna in alle lezingen aangenomen en

650 daarmede is Home Rule een voldongen feit geworden — de groote quaestie, die

655 tientallen van jaren een steen des aanstoots is geweest, is van de baan. Het is niet
aan te nemen dat die wet ooit weder herroepen zal worden, welke Regeering ook aan het
roer moge komen. Welke wijzigingen de wet zal ondergaan om Ulster tevreden te stellen
is een quaestie van later zorg – dat komt nu wel in orde, er is geen twijfel aan. Is
660 het dan te verwonderen dat, hoe ernstig ook de tijden zijn, die wij thans beleven,
gisteravond geestdriftige ovaties werden gebracht aan den Eerste-Minister, vóór hij
's lands vergaderzaal verliet? Een politiek stuk werk van ingrijpende beteekenis voor
zijn land was door dezen premier afgehandeld. Zal de tijd spoedig daar zijn dat men
hem weder zoo zal mogen toejuichen na het beëindigen van een vreeselijke worsteling
660 voor de eer en de beteekenis van het Britsche land en van het Britsche volk,
gestreden onder bloed en tranen?

DUITSCHLAND.

Duitschland en de vrede.

665 WASHINGTON, 19 Sept. (Reuter.) De Duitse gezant deelt mede, dat Duitschland bereid
is te verklaren, dat de oorlog een onbesliste partij is en vrede te sluiten mits het
grondgebied van Duitschland in Europa niet wordt aangetast.

670 NEW-YORK, 19 Sept. (Reuter.) De pogingen van den Duitschen gezant, graaf Bernstorff,
ten gunste van den vrede besprekend, zegt de "New-York Herald", dat het niet te
gelooven is dat vredesvoorstellen zouden uitgaan van de bondgenooten. De bevolkingen
der landen, die meegesleept zijn in den oorlog tegen Duitschland meenen, dat de
eenige afloop van den grooten strijd is de beslissing over het lot van het
675 militairisme in Pruisen, dat Duitschland overheerscht en sedert lang een bedreiging
is voor Europa. De legers der bondgenooten zullen strijden tot zij dit militairisme
hebben verpletterd.

De stemming in den Elzas.

680 STRAATSBURG, 19 Sept. (W. B.) In brieven uit Mühlhausen van den 17en, opgenomen in de
"Straatsburger Post", wordt gezegd, dat als bewijs voor de bij voortduring goede
houding der bevolking tegenover de troepen kan dienen het feit, dat de bij de
verklaring van den oorlogstoestand door den commandeerenden generaal van het
zestiende legercorps te Mühlhausen ingestelde krijgsraad wegens gebrek aan voldoende
685 bezigheid gisteren weder is opgeheven en met den krijgsraad te Neu-Breisach is
vereinigd. Als de troepen van de gevechten in de uitloopers der zuidelijke Vogezen
terugkeeren om in hun kwartier van de vermoeienissen te bekomen, worden zij door de
inwoners reeds als oude bekenden ontvangen.

De zending en de oorlog.

690 BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) De "Norddeutsche Allgemeine" schrijft: Engelsche vrienden
der zending besloten inzamelingen te houden ten bate van de zendingsgenootschappen op
het vasteland, vermoedelijk ten gevolge van de "leugen-berichten" over een "debacle"
in Duitschland. De Berlijnsche zending en de "Gossnermission" hebben het aannemen van
Engelsch geld beslist geweigerd, daar het overwinnende Duitschland ook zelfstandig
695 opgewassen is tegen de eischen, die de zending stelt. Overigens zouden ook in geval
van nood de Duitse Christenen ondersteuning van Engelsche zijde weigeren en er bij
de Duitschers op aandringen ingezamelde gelden aan de protestantsche
zendingsgenootschappen te Parijs te doen toekomen, die door de nederlaag van
Frankrijk financieel in gevaar zijn gebracht.

700

Terugzending van Russische krijgsgevangenen.

Uit Berlijn wordt gemeld, dat de terugzending van de burgerlijke Russische
krijgsgevangenen voortgezet wordt. Tot nu toe hebben er zich 2000 aangemeld, die in
drie extra treinen over Stockholm en Gefle naar hun vaderland zullen terugkeeren. De
705 krijgsgevangenen uit Zuid-Polen en de Oekraïne zien daarentegen op tegen den omweg en
blijven vrijwillig te Berlijn.

OOSTENRIJK.

Persstemmen uit Weenen.

710 WEENEN, 19 Sept. (W. B.) De ochtendbladen zien in de mededeelingen van gisteren van
den grooten generalen staf de voorbode van een beslissende overwinning van het
Duitse leger over de vereenigde Fransch-Engelsche legers. Het "Neues Wiener
Tageblatt" zegt, dat wij met ons geheele hart den trouwen bondgenoot een volledige,
beslissende overwinning toewenschen, want wat hij bereikt in den verschrikkelijkste
715 aller oorlogen, die hem op roekelooze wijze is opgedrongen, is ook ons lot. De
"Reichspost" zegt, in aansluiting aan de woorden van het bericht van den generalen

720 staf, dat de kracht tot het bieden van tegenstand van den vijand begint te verlammen: "Als een hemelhoog juichend hoera, een geweldig "Te Deum" dreunt de zin uit het bericht van den generalen staf. Geen Duitsch, geen Oostenrijksch hart twijfelt meer, dat op de vertrouwenwekkende aankondiging een glorieus vervulling zal volgen.

SCANDINAVIË.

De neutraliteit van Zweden.

725 STOCKHOLM, 18 Sept. (W. B.) De minister van buitenlandsche zaken wees er in het interpellatie-debat in de Tweede Kamer op, dat de regeering er naar streeft de neutraliteit van Zweden tot de uiterste grenzen te handhaven. Zoowel de pers als het publiek moeten de regeering ondersteunen bij die neutraliteitspolitiek, die in den Rijksdag de volledige toestemming van alle partijen gevonden heeft. Alle partijleiders verklaarden nogmaals volkomen instemming met deze politiek der regeering.

TELEGRAMMEN.

Macedonische vluchtelingen.

735 SOFIA, 19 Sept. (W. B.) Vluchtende Macedoniërs komen voortdurend op Bulgaarsch gebied om te ontkomen aan de geheel onmenselijke behandeling waaraan zij door de overheid worden blootgesteld, die hen openlijk vervolgt en dagelijks zwaarder wordende lasten oplegt. Soldaten, achter versperringen verborgen, schieten op de vluchtelingen, wanneer zij voornemens zijn de grens te overschrijden. Meermalen vielen de projectielen vlak bij de Bulgaarsche grensposten neer. Om onaangename incidenten te vermijden, die gemakkelijk uit dezen stand van zaken zouden kunnen voortvloeien, is de Bulgaarsche regeering voornemens stappen te doen teneinde hiertegen de noodige maatregelen te nemen.

BINNENLAND.

745 Onjuiste geruchten.

Ω Sedert de oorlog uitbrak zijn meer dan eens, soms door ernstige personen die volkomen te goeder trouw waren, geruchten verspreid over ultimatum, die aan onze Regeering zouden zijn gesteld, nu eens door Duitschland, dan weer door Engeland. Dezer dagen bereikte ons opnieuw zulk een bewering. Nu zouden wij wellicht kunnen volstaan met te verwijzen naar dezen zin in de Troonrede: "Ik mag echter dankbaar vaststellen dat onze vriendschappelijke betrekkingen met alle mogendheden ongestoord zijn gebleven", ware het niet dat er altijd tal van achterdochtigen zijn, die zulk een klaren zin toch nog wel ingewikkeld weten uit te leggen. Daarom zullen wij ten overvloede zoo stellig mogelijk verzekeren, dat sinds het uitbreken van den oorlog onze Regeering noch mondeling, noch schriftelijk enig ultimatum heeft ontvangen of zelfs maar iets dat op een dreigement geleek. De moeilijkheden, waarvoor de Regeering herhaaldelijk wordt geplaatst, zijn zeker ernstig genoeg. Maar al blijft de toekomst geheel onzeker, men mag den staat van zaken niet versomberen door onjuiste geruchten.

760 FRANKRIJK.

Chevilliard gevangen genomen.

765 Volgens een bericht uit Berlijn werd den 2en September 's namiddags door een Duitsch soldaat een Fransch vliegtoestel naar beneden geschoten en de erin zittende officier van den generalen staf en vlieger gevangen genomen. De soldaat herkende in den vlieger den beroemden duikelaar Chevilliard, die aanvankelijk weigerde zijn naam te noemen maar zich later bekend maakte. Er werden belangrijke kaarten en bommen bij hem gevonden. Hij verklaarde, dat hij nog op 100 Meter hoogte Duitsche troepen voor Engelsche had gehouden.

770 OOSTENRIJK.

Officieele Oostenrijksche tegenspraak.

775 Het gezantschap van Oostenrijk-Hongarije te 's-Gravenhage deelt mede, dat de zoowel door het St. Peterburgsche agentschap als door de Engelsche pers openbaar gemaakte berichten nopens de enorme verliezen welke de Oostenrijksch-Hongaarsche troepen in Galicië zouden geleden hebben en die laatstelijk spraken van 250,000 dooden en gekwetsten, 100,000 gevangenen, 400 buit gemaakte kanonnen, enz. van a-z verzonnen zijn, evenals, acht dagen geleden, de berichten nopens de 70,000 gevangenen, te Lemberg gemaakt. De verscheidene malen herhaalde bewering, dat de Russische troepen er in geslaagd zouden zijn de verbindingen tusschen de verschillende Oostenrijk-Hongaarsche colonnes af te snijden, is ten eenenmale valsch; integendeel heeft juist het Oostenrijksch-Hongaarsche leger door zijn jongste samentrekkende beweging die afscheuring weten te vermijden.

Brand te Boedapest.

785 BOEDAPEST, 19 Sept. (W. B.) Tengevolge van het warmlopen van de wals brak brand uit in den stoommolen "Elisabeth". Na een half uur was het geheele gebouw in de asch gelegd. De schade is zeer groot; 460,000 zakken en 24 waggonladingen meel zijn verbrand. De brand beperkte zich tot het gebouw.

790 **De Duitsche oorlogsleening.**

BERLIJN, 19 Sept. (W. B.) Officieel wordt over het groote succes der oorlogsleeningen het volgende meegedeeld: Het resultaat der inschrijvingen op de oorlogsleeningen kan op het oogenblik nog niet definitief worden vastgesteld. Tot dusver is echter reeds voor twee en een half milliard Mark op de rijksleening en voor meer dan een milliard Mark op de schatkistbiljetten ingeteekend, samen dus meer dan drie en een half milliard Mark. Deze cijfers zullen evenwel nog aanzienlijk hooger worden. Het succes overtreft alle verwachtingen.

De Engelsche Bank.

800 De winst van de Engelsche Bank bedroeg over het halfjaar geëindigd 31 Augustus, na reserveering voor mogelijke onvoorziene uitgaven, £691,795. Na betaling van 5% dividend, na aftrek der inkomstenbelasting, bedraagt de "rest" £3,025,466.

De Duitsche Oorlogsleening.

805 BERLIJN, 19 Sept. (Part. tel.) Te een uur hedenmiddag was de termijn voor inschrijving op de Duitsche Rijksleening verstreken. Het resultaat zal eerst over eenige dagen bekend zijn. Volgens raming zou de totale inschrijving tusschen 2 en 3 milliard varieeren.

810 **Oostenrijksche Oorlogskredietbank.**

Te Weenen werd Donderdag besloten een oorlogskredietbank op te richten, waarvoor reeds Kr. 6 millioen particulier kapitaal bijeen is.

OCHTENBLAD. Tweede Blad.

815

DE VROUW. LXX.

In tijden van oorlog is het geen gewoonte, dat vrouwen meestrijden, wel dat ze wonden heelen. Toch zijn er veel vrouwen, die een militairen graad bekleeden, al is dat meestal een eerebaantje. Vooral in het Duitsche leger is het gebruik, dat de prinsessen en vorstinnen aan het hoofd staan van een regiment. We leven niet meer in den tijd der amazones; van de vrouw, de zuster of de dochter van een vorst, die tot chef van een deel der troepen werd benoemd, wordt niet geëischt, dat ze mee te velde trekt, als er oorlog is. Haar militaire bezigheden beperken zich tot het deelnemen aan parades en inspecties. Sinds Königin Luise chef van het Kürassier-Regiment No. 2 was en bij militaire gelegenheden een rijkleed droeg, dat met de kenteekenen van haar regiment was versierd, geldt elke Pruisische koningin stilzweigend als chef van de Pasewalker Kürassiers, zonder dat echter haar naam in de lijsten van het regiment voorkomt. Keizerin Auguste Viktoria is bovendien nog chef van het Füsilier-Regiment Königin No. 86, dat in vrestijd in garnizoen ligt in de steden Flensburg en
830 Sonderberg in haar geboorteland Sleeswijk-Holstein; tot voor het uitbreken van den oorlog was zij ook chef van het Lijfgarde Huzaren-Regiment Grodno van het Russische leger. Alle zusters, de dochter en de oudste schoondochter van Keizer Wilhelm II bekleeden rangen in het leger en bij elke gelegenheid, dat de Keizer haar regimenten inspecteert zijn zij in uniform aanwezig. De oudste zuster van den Keizer, hertogin
835 Charlotte von Meiningen, is chef van de Breslauer Grenadiers, die eens onder commando stonden van haar vader, Keizer Friedrich. De nicht van den Keizer, hertogin Margarethe van Connaught, is chef van het 64e infanterieregiment, dat genoemd is naar haar vader, generaal veldmaarschalk prins Friedrich Karl von Preussen. Het Augusta-regiment heeft de grijze groothertogin-weduwe Luise von Baden van haar moeder geërfd
840 en de Keizer heeft zijn jongste zuster op een na, koningin Sophie der Hellenen, benoemd tot chef van het Elisabeth-regiment, dat oorspronkelijk is genoemd naar de gemalin van Koning Friedrich Wilhelm IV. Kroonprinses Cecilie is chef van het 8e Dragoner, die in Oels, de bezitting van haar gemaal, in garnizoen liggen en zijn dochtertje, hertogin Viktoria Luise von Braunschweig, kon de Keizer geen grootere eer
845 aandoen, dan haar te benoemen tot tweede chef van het 1e Leib-Husaren-Regiment, welke rang vroeger door zijn moeder, Keizerin Friedrich, werd bekleed. Zoo is in Duitschland de benoeming van die vorstelijke vrouwen geschied volgens oude traditie.

850 - Een Engelsche vrouw heeft bij de Britsche regeering het zeer verstandige voorstel
ingediend, om enkele dames, die zeer goed vreemde talen kennen, in rijksdienst aan te
stellen, om behulpzaam te zijn, bij het ontmaskeren van spionnen. Zeer te recht is
zij van meening, dat het moeilijk is om uit te maken, of iemand, die om de een of
andere reden verdacht wordt en gevangen is genomen, ook werkelijk spion is. Meestal
855 kunnen de soldaten, die den man gevangen namen, zijn taal niet verstaan en dat is
soms al genoeg om iemand eenige dagen achtereen noodeloos vast te houden.
Daartegenover staat, dat het ook mogelijk is, dat een spion wordt doorgelaten,
eenvoudig, omdat iemand, die de talen niet vlot spreekt en niet veel op het vasteland
heeft gereisd, niet in staat is, om aan de uitspraak alleen reeds de nationaliteit
vast te stellen. En dat is voor veel welopvoede Engelsche vrouwen, die elk jaar
860 reizen, gemakkelijk genoeg. Verschillende Engelsche vrouwen deden het voorstel om
schietcursussen te openen. Zij vinden, dat heb noodig is, dat de meeste Britsche
vrouwen in de perfectie kunnen schieten en opperen het voorstel, om de oudgedienden
als leermeesters aan te stellen.

865 - Een uitvinding op hygiënisch gebied, die voor de huisvrouw van zeer veel belang is,
wordt in New-York reeds in toepassing gebracht. Wie in zijn huis een centrale
verwarming door middel van droge lucht heeft, kan er direct gebruik van maken en de
handdoeken in keuken, gang en closet vervangen door een toevoerbuis van warme, zomers
van koude lucht, die op zeer doelmatige wijze het drogen van de handen
870 bewerkstelligt. Het is nooit aan te bevelen, dat een en dezelfde handdoek door
verschillende personen wordt gebruikt, vooral niet, wanneer er veel vreemd personeel
in huis is. Moeite en kosten om in elk vertrek, waar verwarming is, zoo'n toevoerbuis
te laten aanleggen, zijn zeer gering. In Amerika zijn die apparaten reeds in den
handel. Ze bestaan uit een klein kastje, waarin de toevoerbuis uitmondt. Trapt men
875 met den voet op een hefboom, dan gaat de kraan openen heeft men de natte handen
slechts in het kastje te steken, om ze in een paar seconden te laten drogen.

- Het gebeurt zoo dikwijls dat men voor een zieke ijs noodig heeft en het nergens kan
krijgen. In zoo'n geval kan men een zeer koel mengsel maken van gelijke deelen
880 wijngeest en melk. Een compres, nat gemaakt hiermee, is veel en veel koeler dan koud
water. Aangezien die lage temperatuur juist door het mengen van die beide stoffen
ontstaat, is het zaak telkens een klein beetje te gelijk te maken en niet ineens een
grootte hoeveelheid.

885 - Citroenen kan men lang goed houden, wanneer een draad wordt geregen door de punt en
ze dan op een droge plaats worden opgehangen.

- In den oorlog van '70 werden er door de vrouwen en meisjes veel koorts-kussens
gemaakt. Deze zijn gevuld met kleine papiersnippers. Het is een heel geduld werk je
890 om het papier met de hand te versnipperen, maar het is een feit, dat zoo'n kussen
veel koeler is in het gebruik dan eenig ander. Zoo'n kussen is niet zoo zacht als een
ander, maar het heeft het groote voordeel, dat het lang niet zoo gauw warm wordt en
dat het een uitkomst is voor een zieke en zelfs voor een gezonde, die zijn kussen om
en om moet gooien om een koel plekje te vinden.

895 - In een Engelsch blad vond ik de volgende methode om rozen maandenlang goed te
houden. De rozeknoppen worden afgesneden, wanneer de bladen geheel volgroeid, maar
nog niet opengegaan zijn en de steel in gesmolten kaarsvet gedoopt en vastgezet.
Wanneer de steel doorsnede op deze wijze geheel van de buitenlucht is afgesloten,
900 wordt de geheele bloem in vloeipapier gerold en in een blikken trommel geborgen. Deze
kan men dan maanden op een koele plaats bewaren, zonder nadeel voor de bloemen. Wil
men ze gebruiken, dan wordt het kaarsvetgedeelte van de steel afgesneden en de steel
in warm water geplaatst. Na korten tijd schijnt de rozeknop als 't ware te herleven.
De blaadjes gaan, met een beetje hulp, open en de bloem ziet er uit, alsof ze pas
905 geplukt was. De eene rozensoort verdraagt deze behandeling beter dan de andere. Het
is dus zaak het met verschillende soorten te probeeren. T. B.

TWEDE KAMER.

Regeling van het Staatsspoorwegbedrijf.

910 Een wetsontwerp is ingediend tot regeling van het Staatsspoorwegbedrijf. Blijkens de
Memorie van Toelichting zal, voordat naasting van spoorwegen volgens de
spoorwegovereenkomsten van 1890 zou kunnen plaats vinden, een veel omvattende arbeid
te verrichten zijn. In de eerste plaats zal eene regeling van het
Staatsspoorwegbedrijf tot stand moeten zijn gebracht, en bovendien een omvangrijk

915 onderzoek noodig zijn ten einde te komen tot een keuze uit de drie wijzen van
naasting, welke volgens de overeenkomsten mogelijk zijn. De naasting zelf behoort
niet tot de taak, welke de tegenwoordige Regeering zich heeft gesteld. Doch de
Regeering moet bij hare houding nimmer de mogelijkheid van naasting uit het oog
verliezen en hinderpalen daartegen zooveel doenlijk vermijden of wegnemen. Dat deed
920 ook de ambtsvoorganger van den tegenwoordigen Minister van Waterstaat, door de voor
het spoorwegpersoneel zoo heilzame oplossing van het vraagstuk der pensioneerding te
bevorderen. Deze Minister meent in denzelfden geest te moeten handelen, door voort te
werken aan den reeds verrichten arbeid ter organisatie van het Staatsspoorwegbedrijf.
De vrucht van dit inzicht is het thans voorgestelde ontwerp van wet tot regeling van
925 dat bedrijf. De omvang van dit onderwerp en de naar tijden en omstandigheden
wisselende behoeften moeten ertoe leiden dat de wetgever zich bepaalt tot het trekken
van hoofdlijnen, waarbinnen dan het uitvoerend gezag de bijzonderheden uitwerkt. Dit
trekken van de hoofdlijnen nu schijnt gevoegelijk te kunnen geschieden, ook al laat
het tijdstip van invoering van de regeling zich niet bepalen.
930 Waar aan toezicht van den Staat op zijn eigen spoorwegbedrijf niet dezelfde behoefte
bestaat als aan toezicht op dat van anderen, behoeven enkele in de bestaande
wetgeving voorziene punten ten aanzien van een Staatsspoorwegbedrijf geen wettelijke
regeling, maar kunnen aan meer huishoudelijke voorziening worden overgelaten. Met de
belangen van het publiek mag daarbij echter in niet mindere mate rekening worden
935 gehouden dan naar de bestaande wetgeving het geval is. De artikelen van het
wetsontwerp zijn in een negental paragrafen gerangschikt: 1. Algemeene bepalingen, 2.
Staatsspoorwegbestuur, 3. uitoefening van den spoorwegdienst, 4. verhouding tot
andere werken van algemeen nut en tot andere spoorwegondernemingen, 5. toegangswegen
naar stations, uit- en overwegen, afsluiting en afscheiding der spoorwegen, [6.]
940 bepalingen van politie, [7.] Staatsspoorwegen met beperkte snelheid, [8.] bepalingen
tot handhaving der wet en [9.] overgangs- en slotbepalingen. Het bij algemeenen
maatregel van bestuur te organiseren Staatsspoorwegbestuur zal gesteld worden onder
de bevelen van de Kroon en voor de uitvaardiging van deze bevelen, behoudens
spoedeischende gevallen, zal voorafgaand advies worden geëischt van een, met het
945 toezicht op de uitoefening van het Staatsspoorwegbedrijf te belasten Spoorwegraad.

De nieuwe bevolking van Veenhuizen III.

"Nederland ontvangt met open armen alle ongelukkigen,
die binnen zijne grenzen toevlucht zoeken". Troonrede 1914. Het vredige Drente heeft
950 dezer dagen een vleugje gekregen van den wereldbrand. Maandag zijn er een zeventigtal
vluchtelingen uit België doorgetrokken, op weg naar het tweede Nederlandsche
vluchtoord, dat in het derde gesticht van de Rijkswerkinrichting Veenhuizen gevestigd
is. De helft kwam uit Rotterdam, waar de vereeniging "Montefiore" zich hun lot had
aangetrokken, de andere helft uit Vlissingen, waarheen ze getrokken waren uit
955 Zeeuwsch-Vlaanderen. Waarom juist Veenhuizen gekozen werd? Zeker niet omdat deze arme
vluchtelingen, waren ze Nederlanders geweest, in de termen zouden zijn gevallen om
"opgezonden" te worden. Maar het derde gesticht stond reeds eenige jaren leeg en dit
was een goede gelegenheid, om het weer in gebruik te nemen. Dat het gesticht leeg
stond, werd veroorzaakt door de omstandigheid, dat het aantal verpleegden van
960 Veenhuizen aanzienlijk is verminderd. Het is weleens 3600 geweest, thans bedraagt het
nog maar een vierde ervan. En die kunnen best in één gesticht worden ondergebracht,
zoals dan ook geschied is om personeel vrij te maken voor het vluchtoord. De groote
daling van het aantal verpleegden moet helaas niet geweten worden aan een
vermindering van het getal zwervers, maar moet vermoedelijk hieraan worden
965 toegeschreven, dat de rechtbanken niet meer, zooals vroeger, automatisch "opzenden."
Een eentonige rit per rijtuig of rijwiel (een tram- of spoorverbinding is er niet,
alleen loopt er een paar maal per dag een omnibus) ruim drie kwartier langs Drentsche
hoofdvaart en Norgervaart, brengt den vreemdeling uit Assen bij den ingang van het
eerste gesticht. En dan duurt het nog weer bijna even lang, voor men door het "dorp"
970 heen is. De weg voert langs weer een vaart, de Kolonievvaart, maar aan den anderen
kant rijzen nu welvarende steenen woningen op, met serres en tuintjes er voor, soms
ook wel heele parken, van den weg afgescheiden door hooge heggen. Dat zijn de
woningen van de ambtenaren van Veenhuizen. Wel het merkwaardigste van die woningen
zijn de opschriften, met groote letters: "Werk en Bid", "Huis en Haard", "Werken is
975 Leven", "Humaniteit", "Flink en Vlug", "Arbeid is Zegen", "Kennis is Macht",
"Vooruit", "Arbeid Adelt", het zijn even zoovele aansporingen aan de verpleegden om
die woorden ter harte te nemen. Een enkel opschrift, "Huis en Haard", lijkt wel wat
schrijnend voor die maatschappelijke schipbreukelingen, maar er kan toch voor hen een
spoorslag in gelegen zijn, om te trachten na het verblijf in de Rijkswerkinrichting,
980 zich een eigen haard opnieuw te scheppen. Men zou zich in een proper vriendelijk dorp

Naspeuringen van Paul Theelen: 20 september 1914

kunnen wanen, ware het niet, dat schier de eenige voorbijgangers beambten of verpleegden zijn. De laatsten, in hun bruine kleeding met de groene kragen, kijken even op van hun arbeid aan den weg, bij het snoeien van een heg, of zij blijven even staan achter den kruiwagen dien ze rijden, achter de schapen, die zij hoeden, als de vreemdeling langs komt. En militairement groeten ze. 't Zijn meest ouden van dagen, maar ook een enkele is er bij met nog betrekkelijk jeugdig voorkomen, wiens uiterlijk spreekt van een verwoest leven, dat echter, wie weet, nog te herstellen is...

985 – We hadden er veel meer verwacht, wel tweehonderd zeventig in plaats van de zeventig die gekomen zijn, Maandagavond. Zoo begon de regeeringscommissaris van dit vluchtoord, de gepensioneerde generaal-majoor P. Kleynhens, te vertellen, toen we tegenover hem zaten in zijn "bureau", de leegstaande onderwijzerswoning van het derde gesticht. – Dat komt, doordat ze daar in Zeeland de menschen hebben bang gemaakt door hun te vertellen. dat ze naar een gevangenis gingen, op een eiland zelfs! Sommigen zijn toen weer heengegaan naar hun land, en anderen zijn naar Engeland getrokken, omdat ze denken het daar beter te zullen hebben. Maar intusschen gaan we door met het nemen van maatregelen: de bedoeling is dat er net zooveel worden opgenomen als er geborgen kunnen worden, dat zijn er wel een duizend. Mogelijk worden er ook nog wel menschen uit Oldebroek hierheen gezonden als daar de huisvesting voor den winter minder geschikt blijkt.

990 We gaan hier alles inrichten: een katholieke kerk, een Joodsche kerk, een school,... als er maar vluchtelingen komen. Hiernaast, in de vroegere fabriek, een weverij, is het logies voor de zeventig huzaren, die het vluchtoord moeten bewaken. Vanmorgen heb ik juist een vrouw met vier kinderen weer weggezonden. De burgemeester van Borculo heeft zich hun lot aangetrokken. De dokter (één der geneesheeren van de

1000 rijkswerkinrichting) kwam het gesprek onderbreken. Eén der vrouwelijke vluchtelingen had namelijk geweigerd op te passen bij een paar zieke kinderen. En nu werd den generaal om raad gevraagd. De vrouw dwingen, toch op te passen, ging niet, maar aan den anderen kant moest toch ook het gezag zich laten gelden. Dus gaf de regeeringscommissaris last aan een der in het vluchtoord aanwezige rijksveldwachters om de vrouw voor hem te geleiden. En de generaal – anders de welwillendheid in

1005 persoon – gaf de vrouw een echt militairen uitbrander, met het bevel erbij, om andere haar opgedragen werkzaamheden stipt te verrichten. Even later was ze dapper aan het ruiten lappen. In de behoefte aan een ziekenverpleegster werd op andere wijze voorzien.

1010 Een lage poort, die men bereikt over een bruggetje, dat over de gestichtsgracht ligt, geeft toegang tot het derde gesticht. Een huzaar bewaakt dien ingang, want niemand wordt tot de vluchtelingen toegelaten, die ook zelve het gesticht niet mogen verlaten. Om een uitgestrekt grasveld met hooge boomen heen, is het gesticht gebouwd: een lage, ouderwetsche bouw met alleen een gelijkstraatsche verdieping; kleine ruitjes kijken uit onder het verweerde pannen dak. 't Is alles nu wat verwaarloosd, doordat het gesticht eenige jaren niet in gebruik is geweest. En op het grasveld ligt allerlei oud huisraad en kookgerei, dat door de huzaren wordt weggehaald. De mannen onder de vluchtelingen loopen wat heen en weer of maken een praatje. Een fiksche knaap van een jaar of zestien zit eigenwijs met een Hollandsche krant voor zich. 't

1020 Is een jongen die "tegen Vilvoorde" vandaan komt, vertelt hij. Hij is weggegaan omdat de Duitschers op komst waren. Een oudere Vlaming, die bij hem staat, woonde "tegen Mechelen". Belgische officieren hadden hem gewaarschuwd, dat zijn woning wel eens in het vuur kon komen. En toen was hij maar liever naar Holland gegaan. Bedrijvig loopen eenige andere mannen het gesticht in en uit. Het zijn Joodsche vluchtelingen uit Antwerpen en Ostende. Ze zijn bezig een kerk in te richten voor hun aanstaande feestdagen. Die liefde voor hun geloof, dubbel treffend in de armelijke omstandigheden waarin ze verkeerden, hebben ze ook getoond bij hun aankomst, Maandagavond. Er was wat het voedsel betrof, niet aan Joodsche vluchtelingen gedacht en zoo mochten zij de gereed staande dampende erwtensoep niet eten. En ofschoon ze dien dag slechts een stukje brood hadden gehad, weigerden ze ervan gebruik te maken. De rabbijn van Assen heeft zich hun lot aangetrokken. "Dat is een brave, goede mensch!" verklaarden ze als om strijd. Hij was zelf met een auto uit Assen gekomen om vleesch en kookpotten te brengen. Of ik vooral in de krant wilde zetten, dat ze daar zoo dankbaar voor waren geweest. Nu hadden ze hun eigen keuken en met trots wezen ze naar een kleine steenen gebouwtje op het grasveld, waarbinnen, om het brandend fornuis de vrouwen bijeen zaten. Ze hadden het koud, ondanks het mooie herfstweer. Eén van haar wier man Duitscher is, heeft "goesting" om over de grens te gaan met haar kinderen. Wáár haar man is, weet zij niet; hij is in het leger, maar met kinderlijk vertrouwen meent ze, dat men dat wel in de eerste de beste Duitsche stad voor haar kan nazien in de boeken...

1045 De Joodsche vluchtelingen zijn overigens allen Duitschers of Oostenrijkers, wien het

1050 verblijf in België is ontzegd. Eén van hen, een diamantbewerker, heeft zijn atelier
in den steek moeten laten. Hij zou zoo graag in de krant willen gezet zien dat hij op
de hoogte is van den manufacturenhandel; een ander beveelt zich voor den wijnhandel
aan; weer een ander prijst zijn zoontje aan, die dameskleermaker is. Welhaast de
1055 gelukkigste dier vluchtelingen is de schoenmaker, want hij heeft dadelijk werk
gevonden. Hij komt uit Zwijndrecht, Westelijk van Antwerpen. En toen de Duitschers al
in Sinterklaas waren vond hij het toch maar beter om met zijn vrouw en negen kinderen
de wijk te nemen... Een paar van de kleuters hebben van wat materiaal een wip
geïmproviseerd en spelen zorgeloos onder de hoge boomen. Voor een der woningen in
1060 het gesticht zit op een bank een blinde man; hij neuriet voor zich heen. Ook hij
behoort tot de vluchtelingen. Dan is er een Duitsche slotenmaker uit Brugge en zijn
vrouw. Ze moesten weg, maar zijn kostbaar materiaal heeft hij niet kunnen meenemen.
Of er hier in het land geen werk voor hem te vinden zou zijn? Hij zou eigenlijk wel
1065 naar Duitschland willen. En terwijl hij mij zijn nood klaagt, staat zijn vrouw, met
een lichte blouse gekleed, te plassen aan de waschtobbe. Zooals er trouwens door
verschillende van de vrouwen dapper gewasschen, geboend en geschrobt wordt. Als
teeken van het eerste en tevens als zinnebeeld van bewoond-zijn, wappert in den
herfstwind de wasch die te drogen hangt. En uit de schoorsteenen kringelt de blauwe
1070 rook op, want in het gesticht hebben de vrouwtjes, die het koud hadden, de kachels
aangemaakt. Heel aan 't andere eind van het grasveld, achter de groote keuken, die in
't midden troont, staat bij de mannenafdeeling - mannen en vrouwen zijn gescheiden -
eenzaam een stevige kerel wat te prutsen aan een soort machine voor metaalbewerking.
't Is een Oostenrijker, ook hij; den 13den Augustus heeft hij zijn woonplaats
1075 Thirlemont, moeten verlaten. Zijn vrouw en kinderen mochten er blijven. Hij is gegaan
over Turnhout naar Baarle-Nassau en zoo naar Zeeland. Sedert zijn vertrek heeft hij
niets van zijn gezin gehoord. Hij is "Heizungsmonteur", monteur voor toestellen voor
centrale verwarming en daar het nu juist het seizoen is voor dien arbeid en er niet
veel vakgenooten van hem bestaan, hoopt hij dat ik een goed woordje voor hem zal doen
1080 in de krant...
Op de houten tafels in de lage vertrekken van het gesticht met de steenen vloeren
staan nog de bloemen, die vrouwen handen er hebben geplaatst voor den avond van
aankomst. Er heeft zich namelijk te Veenhuizen een commissie gevormd om het lot dier
arme stakkers wat te verzachten. Die commissie bestaat uit de dames Van Spengler (de
1085 echtgenoot van den hoofddirecteur van Veenhuizen), Van der Chijs, Overing en Germs,
dr. Van der Chijs, pastoor Tolboom en ds. Reinders. Zij verleent haar bemiddeling
voor het bijeenbrengen van giften, waarvoor in het gesticht een "giftenbureau"
gesticht is. Het belangelooze werk van den regeeringscommissaris - het mag weleens
gezegd worden, dat regeeringscommissaris een eerebaantje is, onbezoldigd, slechts met
1090 vergoeding van verblijfkosten - wordt verlicht door den chef der intendance, den gep.
kapitein-kwartiermeester Van Hille die eveneens zich belangelooze van zijn taak kwijt.
Twee verpleegsters, mej. Fedd es, oud-adjunctdirectrice van "Duin en Bosch" en mej.
Quanjer uit Amsterdam, zijn door de regeering aangesteld om het lot te helpen
verlichten van de ongelukkigen, die binnen onze grenzen een toevlucht gezocht
hebben... en gevonden. C. J. S.

Nederland en de Oorlog.

Toezegging voor het Defensie-fonds.

1095 De Minister van Binnenlandsche Zaken deelt mee, dat ten behoeve van het fonds,
waarvan de strekking is bekend gemaakt in de *Staatscourant* van 30/31 Aug. j.l., in
dank ontvangen is van iemand die onbekend wenscht te blijven, de navolgende
toezegging: "Ingeval ik tijdens of kort na den oorlog mocht komen te overlijden, en
het fonds tot stand is gekomen, zal van mijn vermogen, dat volgens de laatste
1100 schatting ruim f136,000 bedroeg en dat nog voor eenige vermeerdering door erfenis
vatbaar is, 10 pct. in genoemd fonds worden gestort, mits daarvoor door den Staat
geen successie-rechten worden gevorderd, terwijl ik op mij neem reeds tijdens mijn
leven zooveel daarin te storten als mij doenlijk zal blijken, welke bedragen dan in
mindering zullen komen van het door mijn erfgenamen te storten bedrag." (*St. Ct.*)

Verbod van uitvoer van graan-producten.

1105 De *Staatscourant* van gisteravond (No. 221) bevat het volgende Kon. Besl. van 17 Sept.
(St.bl. No. 453): De uitvoer van alle producten, afkomstig van haver, tarwe en spelt,
rogge, gerst, boekweit en maïs is verboden van den dag der afkondiging van dit
besluit. De Kroon behoudt zich voor dit verbod tijdelijk op te heffen of in
1110 bijzondere gevallen daarvan ontheffing te doen verleen.

Tijd. opheffing uitvoerverbod op cacao.

Bij Kon. Besl. van 17 Sept. (St.bl. No. 454) is het verbod van uitvoer van cacao, uitgevaardigd bij K. B. van 7 Aug. (St.bl. No. 381) tijdelijk opgeheven.

1115

Onze Landbouw.

We hadden een onderhoud met den heer P. van Hoek, directeur-generaal van de afdeeling Landbouw. Onze eerste vraag was, of de landbouw in het algemeen in bijzondere mate de gevolgen van de tegenwoordige crisis ondervindt. Het antwoord klonk nogal

1120

geruststellend. "Natuurlijk doen zich ook bij den landbouw", aldus de heer van Hoek, "de gevolgen gevoelen. Maar toch is het te verwachten, dat deze niet een zoodanige beteekenis zullen hebben als b.v. in de industrie. De consumenten der land- en tuinbouwgewassen, en daardoor de vraag naar de producten, blijven bestaan." Verwacht u, dat de schaarschte aan graan," die zich thans doet gevoelen, den Nederlandschen landbouwers er toe zal brengen in de toekomst meer graan te zullen gaan verbouwen?"

1125

"Neen. De vraag wat te verbouwen wordt door andere overwegingen beantwoord. Dat zijn voornamelijk overwegingen van economischen aard. Wanneer er weder een nieuwe voorraad graan is aangevoerd, is het gebrek van het oogenblik weder vergeten. Het gaat ook maar niet zoo, om van weiland bouwland te maken. Eeuwen en eeuwen heeft men zich b.v. in de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht toegelegd op veeteelt. Dat zal niet anders worden. Feitelijk is de laatste halve eeuw het aantal hectaren waarop tarwe verbouwd wordt nog sterk afgenomen. Doch het merkwaardige is, dat de totale opbrengst ongeveer hetzelfde is gebleven.

1130

"In de jaren 1851 tot 1860 was gemiddeld 81.330 H.A. in cultuur als tarweland. Dat was in 1913 gedaald tot 52,903 H.A. De opbrengst per H.A. vermeerderde echter van 19.3 H.L. in het eerstgenoemde tijdvak tot 31.8 H.L. per H.A. in 1913. De

1135

totaalopbrengst in het vorige jaar, 1.682.315 H.L., was dus nog iets hooger dan de gemiddelde opbrengst in de jaren 1851 tot 1866, bedragende 1.509.699 H.L." – "Is dat gunstige resultaat toe te schrijven aan het onderricht op de Hoogere Landbouwschool te Wageningen? Ik herinner mij, dat daar op de proefvelden met de zoogenaamde

1140

Wilhelmina-tarwe zulke schitterende resultaten werden verkregen." "Ongetwijfeld heeft dit voorbeeld mede bijgedragen tot de zooveel hogere opbrengst per H.A. Er zijn ook nog andere oorzaken. Over het algemeen is de cultuur veel intensiever geworden". Nog

1145

meer bijzonderheden deelde de heer Van Hoek ons mede, die nog aangevuld werden door hetgeen de heer J. Smid, referendaris bij de afdeeling Landbouw, ons vertelde. Uit een en ander bleek, dat de landbouw op het oogenblik voornamelijk lijdt ten gevolge van de lagere vee prijzen, die veroorzaakt worden door het dreigend gebrek aan veevoeder. Aan maïs vooral, waarvoor we uitsluitend op import uit Amerika zijn aangewezen, is groote behoefte. *Op dit oogenblik worden echter pogingen gedaan om,*

1150

met medewerking van de regeering, de coöperatieve vereenigingen van veevoeder te voorzien. De groote moeilijkheid zit 'm natuurlijk daarin, dat Engeland en Frankrijk in beginsel geen bezwaren hebben ons op dat punt ter wille te zijn, doch niet willen dat Duitschland door de te onzent ingevoerde producten zal worden gefourageerd.

1155

Iemand die geacht kan worden van deze moeilijkheid volkomen op de hoogte te zijn, vertelde onzen verslaggever dienaangaande: "Hoe onaangenaam het ook voor onze landbouwers en handelaars mag zijn, dat de aan hen geadresseerde ladingen in beslag genomen worden, van het standpunt der mogendheden die de zee beheerschen valt er niet veel tegen in te brengen. Zij hebben het in hun macht om Duitschland van allen toevoer af te snijden. Het is te begrijpen dat zij niet de kans willen, loopen, dat die macht door Nederland middellijk gebreideld wordt."

1160

Voor zoover de toestand op landbouwgebied afhankelijk is van den uitvoer, is er weder een merkbare opleving waar te nemen. Alleen het bloembollenvak en de handel in gesneden bloemen lijden groote schade. De uitvoer van versch varkensvleesch naar Engeland is echter de laatste dagen weder in hooge mate toegenomen. Dit is van

1165

beteekenis, zoowel voor ons als voor Engeland zelf. Immers, in 1913 werd in Engeland in het geheel 24,488,000 K.G. versch varkensvleesch ingevoerd. Nederland leverde daarvan 23,461,000 K.G. De invoer van slachtvee is nu ook door de Deutsche regeering toegestaan. Daartegenover staat echter, dat de verzending van geslacht vee naar Duitschland belangrijk is verminderd. Bekend is, dat ook de Belgische regeering,

1170

zonder eenige belemmerende bepalingen, haar grenzen voor ons vee heeft geopend. De handel op dat land wordt echter op het oogenblik zeer belemmerd door de economische gesteldheid. De *landbouw-industrie* begint ook weder op te leven, dank zij den nieuwen toevoer van steenkolen. De campagne aan de suikerfabrieken zal binnen enkele dagen aanvangen, de cartonfabrieken, vooral in het noorden van zeer veel beteekenis, zijn

1175

weder begonnen en ook de zuivelfabrieken werken door... Aan de "Verslagen en Mededeelingen" van de directie van den landbouw over 1913 ontleenen wij nog, dat in dat jaar in ons land werd ingevoerd 28,821,000 H.L. tarwe en uitgevoerd 23,078,000

1180 H.L. Onze eigen productie van 1,682,315 H.L. werd dus aangevuld met een hoeveelheid van 5,743,000 H.L. Uit deze cijfers krijgt men tevens een beeld van onzen handel en doorvoer in dat artikel.

De Zwitsersche trein.

1185 De speciale trein, uit Bern naar Nederland, heeft gistermorgen de terugreis aanvaard, en hedenochtend weder via Kleef het vaderland bereikt. Het uur van vertrek uit Nijmegen was vastgesteld op heden 6.50 des voormiddags. De trein komt te Amsterdam C.-S. binnen te 8.40 v.m., te 's-Gravenhage te 9.30 v.m.

Ontspanning en Ontwikkeling.

1190 Op verzoek van de Centrale Commissie voor ontspanning en ontwikkeling van gemobiliseerde troepen heeft zich voor de provincie Noord-Holland een provinciale commissie gevormd bestaande uit prof. mr. S. R. Steinmetz, voorzitter, mr. W. A. Bonger, ds. J. J. van Noort, P. Otto en generaal A. N. J. Fabius, leden en mej. mr. R. H. de Boer secretaresse. Nog eenige andere heeren, een andere richting
1195 vertegenwoordigende dan de reeds genoemde leden, zullen worden verzocht alsnog in de commissie te willen zitting nemen. De taak van de commissie zal bestaan in het zorgen in de geheele provincie Noord-Holland voor afleiding voor de gemobiliseerden, die tevens tot hun ontwikkeling zal kunnen leiden. Het secretariaat der commissie is gevestigd in het bureau der Volks-universiteit N. Doelenstraat 12-14 te Amsterdam.
1200 Door de Volksuniversiteit te Amsterdam werd voortgegaan met het organiseeren van muziek- en voordrachtavonden voor de bezetting van de verschillende forten van de stelling Amsterdam. Ook werden weer lezingen met lichtbeelden gehouden over populair-wetenschappelijke onderwerpen. In de jongste veertien dagen werden in het geheel drie-en-veertig avonden georganiseerd. De Volksuniversiteit zal, in overleg met de
1205 bovengenoemde provinciale commissie, zich blijven belasten met de organisatie van avonden voor de stelling Amsterdam en zal ook trachten cursussen op de verschillende forten te organiseeren.

Geen zoutzuur.

1210 In de provincie Groningen zullen binnenkort de cartonfabrieken stopgezet worden wegens gebrek aan zoutzuur, waarvan Duitschland den uitvoer verbodt.

Verkeersbelemmeringen.

1215 Onze Maastrichtsche correspondent seint: De passagiersboot van Luik naar Maastricht is gistermorgen te Herstal door de Duitschers aangehouden en op dit oogenblik (7 uur 's avonds) nog niet binnengekomen. Het uur van aankomst is anders ongeveer twaalf uur. Men beweert dat er brieven mee over de grens gaan en dat dit verboden is. De vrachtbooten waarvan or twee geladen waren, ondervinden veel last. Deze hebben Nederlandsche ambtenaren aan boord om te voorkomen, dat er contrabande uitgevoerd wordt.

Ook zelf doen.

1220 Naar aanleiding van den oproep "Voor de soldaten aan de grenzen" in ons Donderdagavondblad wijst een onzer lezers erop, dat ook zonder hulp van autoriteiten en commissies in dezen reeds veel kan worden gedaan. Zoo heeft een landweerman ergens
1225 op Walcheren het zoover weten te brengen dat voor zijn detachement een complete cantine is ingericht, dat voor de soldaten schrijfgereedschap en lectuur kosteloos beschikbaar is, dat een ingezetene van Goes zich bereid verklaard heeft voordrachten te houden en een vaandrig van het detachement de kosten van de huur van een piano op zich heeft genomen. Zijn voorbeeld verdient navolging.

Ned. ambulances te Brussel.

1230 Het Haagsche Correspondentiebureau vernam van den heer G. N. de Stoppelaar, voorzitter der Nederlandsche Kamer van Koophandel te Brussel, eenige bijzonderheden omtrent de beide ambulances, welke door de Nederlandsche kolonie te Brussel sinds het
1235 uitbreken van den oorlog zijn ingericht, en waarvan de eene onder leiding staat van den heer Hugo Andriesse, directeur van het Belgisch filiaal van Van den Bergh's Ltd., de andere onder leiding van den heer Kaufmann, ondervoorzitter van de Nederlandsche Kamer van Koophandel te Brussel. Reeds den derden Augustus waren beide ambulances volkomen ingericht en door giften wan Nederlandsche en Belgische zijden voorzien van
1240 genees- en verplegingsmiddelen, enz. Keukeninrichting, operatiezaal, badinrichting, alles was geheel gereed. Maar eerst op 25 Augustus kwamen de eerste gewonden. En sedert stroomden deze in onuitputtelijke hoeveelheid toe. Thans herbergen de ambulances, die te zamen over 110 bedden beschikken, nog 76 verpleegden. Gaarne

1245 zouden zij meer opnemen, maar de beschikbare geldmiddelen zijn daartoe niet
voldoende. Aan de ambulances is een complete staf verbonden van 48 mann. en vr.
verplegers, waarvan een groot gedeelte, gediplomeerd. 2/3 daarvan zijn Nederlanders.
Van het Belgische Rode Kruis, waaronder de ambulances zich geschaard hebben, kregen
1250 zij de autorisatie tot het gebruikmaken van De Roodekruisvlaggen en de banden om den
arm met het Roodekruisteeken. Maar zij hebben van het Belgische Rode Kruis niets
aangenomen, en als uit eigen middelen bekostigd om juist het Nederlandsche karakter
van deze ambulances te doen uitkomen. Dat karakter, volkomen onzijdig, en tot hulp
aan alle gewonden bereid, zonder onderscheid van nationaliteit, blijkt ook uit het op
de buitendeuren aangebrachte opschrift: de ambulances der Nederlandsche kolonie nemen
1255 op en verzorgen de gewonden van alle oorlogvoerenden, zonder onderscheid van
nationaliteit. Daaronder staat: Conventie van Genève.

De ambulances kunnen het met de beschikbare middelen nog een week uitzingen, doch
hebben dringend behoefte aan versterking daarvan. Vandaar het beroep, bij dezen
gedaan op het Nederlandsche volk, om de ambulances in staat te stellen hen, die op de
slagvelden gewond geraken, te helpen. Indien de gelden ruim vloeien, zullen ook meer
1260 dergelijke ambulances in België kunnen worden gesticht, waaraan veel behoefte is. Het
Centraal Comité voor Nederland voor een Nederlandsche ambulance in België, waarvan
penningmeester is de heer A. F. J. Romswinckel, Kanaal 12 te 's-Gravenhage, heeft
reeds fl200 voor dit doel naar België overgemaakt, doch houdt zich voor meerdere
giften ten zeerste aanbevolen. Pogingen worden in verband daarmee aangewend om in
1265 verschillende plaatsen van ons land sub-comités te vormen, gelijk er reeds een te
Rotterdam is opgericht. Waar nog bij vele Belgen ten onrechte de meening heerscht als
zou Nederland – in strijd met onze strikt onzijdige houding – de zijde van
Duitschland hebben gekozen, waardoor maar al te zeer in België een aan Nederland
vijandige geest tot uiting komt, daar achtte de heer De Stoppelaer het dubbel noodig
1270 dat Nederland, door ruimen steun aan het werk der Nederlandsche ambulances in België,
metterdaad toont ook iets over te hebben voor de vele Belgen, die in den strijd voor
hun vaderland verwondingen bekomen.

1275 De Russische legatie te 's Gravenhage meldt aan Russische onderdanen in Nederland,
die naar Rusland wenschen terug te koeren, dat een bijzondere gelegenheid zich
voordoet om over Engeland te repatrieeren naar Archangel. Zij hebben zich daarvoor
aan te melden Maandag 21 Aug. (8 Aug. o.s.) aan het Russisch Consulaat-Generaal te
Rotterdam, (Van Vollenhovenstraat, 60a, tel. 7995). De reis tot Archangel geschiedt
gratis.

1280 **Grensverkeer.**

Men schrijft ons uit Limburg.
Sedert Vrijdag is het verkeer over de Duitsche grenzen opnieuw aan strenger
bepalingen onderworpen. Zoo[r] is het thans weder verboden om met rijwielen de grens
1285 te passeeren en moeten voetgangers zich aan het grenskantoor voorzien van een
"Ausweis", welk doorlaatbiljet alleen verleend wordt als men aannemelijk maakt, dat
men over de grens zijn moet. Tevens is nu ook weder het verkeer met wagens en karren
verboden, zoodat aan de grens overlading moet plaats hebben van de niet ten uitvoer
verboden goederen.

1290 **Telegrammen van of voor Noorwegen.**

Gewone telegrammen van of voor Noorwegen mogen niet gesteld zijn in geheime taal
(overeengekomen of cijfers) doch alleen in verstaanbaar Noorsche, Duitsche,
Engelsche, Deensche, Fransche, Russische of Zweedsche taal en moeten onderteekening
1295 of inhoud hebben. Die met een enkel woord of cijfer in inhoud zijn niet toegelaten,
evenmin die, welke betrekking hebben op militaire Noorsche aangelegenheden en alles
wat met den neutralen toestand van Noorwegen in strijd is. Telegrammen hiermede in
strijd zijnde worden geweigerd of opgehouden, zonder kennisgeving aan het kantoor van
afzending. Deze laatste bepaling is niet van toepassing op regeerings- en
1300 meteorologische telegrammen.

HOUTVRACHTEN.

Met bevrachtingen van de Oostzee gaat het niet zeer vlot en niettegenstaande de hooge
vrachtcijfers welke geboden worden, toonen weinig reederijen lust hunne booten voor
1305 Oostzee-reizen af te sluiten. Bevrachters voor ladingen van Zweden zullen, nu de
Zweedsche Regeering zich bereid heeft verklaard de oorlogsrisico te verzekeren, voor
rekening van exporteurs daar te lande eenigszins gemakkelijker met de medewerking van
laatstgenoemden de benodigde laadruimte kunnen bekomen, doch schijnt er weinig kans
te zijn daarin te slagen tot lager dan 30 à 35 sh. per standaard van de Lagere Golf.

- 1310 Tot afsluiting van Finland schijnen reeders volstrekt niet genegen te zijn. Wat de Witte-Zee havens betreft, schijnt er niet veel kans te bestaan dat andere dan Engelsche booten daar lading kunnen bekomen.
De volgende afsluitingen worden o. a. gerapporteerd: Archangel-Londen s.s. 800 Stds. pl. batt. delen 62 sh. o d. n. Std. Idem-Dundee s.s. 900 Stds. pl. batt. delen 62
1315 sh. 6 d. per Std. Gothenburg-Tyne s.s. 1250 Stds. gezaagd hout 30 sh. per Std. Söderhamn (2 laadpl.)-Londen s.s. 600 Stds. floorings, pl. batt. delen 35 sh. per Std. Umea en Sundswall-W. HartJepool s.s. 460 Stds pl. batt. 100 Stds. delen 35 sh. per Std. Pitch-pine-havens. Sapelo per Sept.-Hull en W. Hartlepool s.s "Cayo" Manzanillo 82 sh. 6 d. per Std. ("Houthandel")

1320

BEURS EN NIJVERHEID.

Nederland-Chili.

- Als bijlage is aan het jongste nummer van "Handelsberichten" een rapport toegevoegd van den waarnemend Consul-Generaal Engelbrecht te Santiago, over de mogelijkheid tot
1325 uitbreiding der handelsbetrekkingen tusschen Nederland en Chili in verband met de opening van het Panamakanaal. De samensteller van genoemd rapport meent de gevolgtrekking te mogen maken, dat het Panamakanaal in het verkeer met Chileensche havens slechte van voordeel kan zijn, indien de betrokken vrachtschepen, hetzij op de heen- of op de terugreis van Europa naar Chili de route via Panama kiezen om de reis
1330 via de Straat van Magellaan te vervolgen. Uit een vroeger ingesteld onderzoek is gebleken, dat het goederenverkeer tusschen Nederland en Chili nog slechts van geringe beteekenis is. Naar het schrijver dezès voorkomt, moet de oorzaak worden gezocht in het gemis van Nederlandsche importhuizen te Santiago en te Valparaiso. De importhandel is grootendeels in handen van Duitsche en Britsche firma's, gevestigd te
1335 Santiago en Valparaiso, die uit den aard der zaak zich vooral toeleggen op den invoer van nationale nijverheidsproducten. Wil Nederland op den duur den afzet zijner industrie-artikelen in Chili vergrooten, dan is het wenschelijk, dat: 1o. de vestiging van een Nederlandsch importhuis te Santiago of te Valparaiso in ernstige overweging wordt genomen; 2o. voor de Nederlandsche producten meer reclame in Chili wordt gemaakt; en 3o. Nederlandsche handelsreizigers met voldoende kennis der
1340 Spaansche taal naar Chili worden uitgezonden. Voor zoover steller dezès op grond van een ter zake ingesteld onderzoek is gebleken, is uitbreiding der handelsbetrekkingen tusschen Nederland en Chili zeer wel mogelijk. Mocht derhalve eene Nederlandsche lijn er toe kunnen besluiten op Chileensche havens een geregelden dienst te openen, dan is
1345 de stelling wellicht niet te gewaagd, dat ook in casu, evenals zulks reeds zoo vaak is geschied, de lading de vlag zal volgen. Het rapport besluit met een opgaaf van een groot aantal Nederlandsche nijverheidsproducten, waarvan op den duur de invoer vergroot of een nieuw afzetgebied gevonden zou kunnen worden.

1350 **Het Engelsche Prijzen-Hof en de scheeps-hypotheeken.**

- In de "Times" van 17 dezer komt een uitvoerig verslag voor van De zitting van het Engelsche Prijzen-Hof, waarin de quaestie der scheeps-hypotheek van Mk. 172,500 door de Eerste Nederlandsche Scheepsverband Maatschappij indertijd verleend op een thans opgebracht Duitsch schip is behandeld. Wij missen in dit verslag de door de "Daily
1355 Chronicle" vermelde uiting, dat de regeering de hypotheekgevers kan tegemoet komen of schadeloos stellen. Van de hypotheek in quaestie blijkt nog Mk. 69,000 onafgelost te zijn geweest. In één opzicht maakt het uitvoerige verslag het standpunt van het Hof begrijpelijker. Er blijkt n.l. uit dat vroeger door Fransche, Amerikaansche, Russische en Japansche Prijsgerechten soortgelijke beslissingen zijn genomen, zoodat
1360 men zich thans in Londen slechts heeft aangesloten bij vroegere jurisprudentie van anders Staten, waarbij van het standpunt werd uitgegaan, dat door het recht van opbrengen alle oudere rechten verloren gaan. Erg bevredigend voor het rechtsgevoel is zulk een opvatting echter niet en de verklaring van den president van het Hof, dat het recht van opbrengen vrijwel waardeloos zou zijn indien eischen als de onderhavige
1365 moesten worden erkend, is al even weinig bevredigend, daar er duidelijk uit blijkt dat men zich niet beperkt tot het benadeelen van den vijand, maar gerechtigd meent te zijn om naar eigen baat te streven, al komen hierdoor neutralen in het gedrang.

De Duitsche exporthandel en de oorlog.

- 1370 De "Fr. Ztg." wijst er op, dat de Duitsche export voor zoover hij nog via neutrale landen mogelijk is, sterk wordt belemmerd door den slechten financieelen toestand in verschillende overzeesche afzetgebieden. In de meeste Zuid-Amerikaansche landen zijn moratoria afgekondigd en worden wissels niet betaald. Door de in Engeland getroffen maatregelen kunnen Duitsche exporteurs niet over hun tegoed al daar beschikken, wat
1375 van te meer gewicht is daar de afwikkeling van internationale engagementen tot

dusverre in hoofdzaak via Londen geschiedde. Ook de banken in Duitschland zijn natuurlijk terughoudender geworden met krediet-verleening. De fabrikanten toonen meerendeels een tegemoetkomende houding. De verschillende verbodsbepalingen in zaken uitvoer van een aantal artikelen werken echter op den handel zeer belemmerend.

1380 Ook de moeilijkheden in het post- en telegraafverkeer doen hun invloed gevoelen, evenals de met het oog op de censuur genomen maatregel, dat alleen in Duitsch gestelde brieven worden doorgelaten, hetgeen den handel met vele buitenlandsche afnemers zeer bemoeilijkt. Bovendien wordt de export belemmerd door de hooge premies voor oorlogsrisico en door de enorm gestegen vrachten. De vracht van neutrale

1385 Europeesche havens naar Gothenburg bv. is thans even hoog als in normale tijden de vracht van die havens naar Zuid-Amerika. De meeste dezer bezwaren zullen eerst door het sluiten van den vrede opgeheven kunnen worden. Intusschen meent het blad, dat het gevaar voor het verliezen van buitenlandsche markten niet groot is, zoowel omdat de speciale Deutsche artikelen moeilijk vervangen kunnen worden, alsook omdat de

1390 depressie in de overzeesche landen het aankopen van handelsbetrekkingen van andere zijde belemmert.

De Berlijnsche Geldmarkt.

Op de geldmarkt te Berlijn noteerde eendaagsch geld Woensdag 3½% en 3% en particulier

1395 disconto wegens de leeningsuitgifte 5½-5 3/4%. De Preussenkasse verstrekt geld onder de sedert Augustus verzwaarde voorwaarde. De leden der Stempelvereinigung bieden buiten de beurs staanden geldgevers voor het geval dat zij hun het afloopende ultimogeld hernieuwen en met onderwerping aan toekomstige besluiten der beursorganisatie, 6%. Verschillende groote industriele maatschappijen van het Westen

1400 zullen daarvan waarschijnlijk gebruik maken.

Uit de Deutsche industrie.

In de gisteren gehouden vergadering van het Stahlwerksverband te Düsseldorf werd over den gang van zaken medegedeeld, dat de binnenlandsche handel, in halffabrikaten

1405 sedert het uitbreken van den oorlog stil ligt. De verzending, die in de eerste weken bijna geheel stilstond en zich alleen beperkte tot geringe hoeveelheden voor oorlogsdoeleinden is sedert het spoorwegverkeer weder gedeeltelijk kon plaats hebben, iets verbeterd. Op eens aanmerkelijke stijging van den afzet behoeft echter voorloopig niet te worden gerekend, daar de binnenlandsche verbruikers, voor zoover

1410 zij hun bedrijf gaande kunnen houden, in hoofdzaak van de uitvoermarkt zijn afgesneden. De zaken op het buitenland staan sedert het uitbreken van den oorlog zoo goed als stil. De verzending naar het buitenland van spoorwegmaterieel was door het uitvoerverbod onmogelijk, maar ook na de opheffing van dat verbod konden aanvankelijk geen groote ladingen worden verzonden wegens de moeilijkheid die de scheepvaart

1415 ondervond. De binnenlandsche afzet van gietijzer moest bij het uitbreken van den oorlog worden gestaakt. In den laatsten tijd echter heeft het vervoer per spoor met grotere regelmaat plaats. Een beslist oordeel over de toekomst kan nog niet worden geveld, maar de binnenkomende orders nemen gestadig toe en overal streeft men er na om den door den oorlog ontstanen moeilijken toestand te boven te komen. Voor de

1420 buitenlandsche zaken staat voorloopig alleen de weg open naar de neutrale landen en de tijd zal moeten leeren of van daar groote bestellingen zullen worden ontvangen.

De ruwijzerproductie in Duitschland is sterk ingekrompen en bedroeg over de afgelopen maand slechte 22% van de gewone productie.

1425

Beurs te Frankfort.

Ook het beursbestuur te Frankfort heeft voor de ultimozaken dezelfde maatregelen genomen als die te Berlijn.

Uit de Oostenrijksche Industrie.

De binnenlandsche afzet van het Oostenrijksche ijzerkartel aan staaf- en façonijzer, balken, platen en rails bedroeg over Augustus slechts 127,463 dz of 72½% minder dan in Augustus 1913.

Amerikaansche shares.

Het Londensche beursbestuur heeft ter kennis gebracht van houders van Amerikaansche aandeelen, dat certificaten van Amerikaansche aandeelen staande op naam van "Vijanden" niet meer geldig zullen zijn en dat binnenkort de datum zal worden vastgesteld, waarna zij zullen ophouden leverbaar te zijn.

1440